

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901.

Första Kammaren.

N:o 31.

Onsdagen den 15 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 85, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i anledning af en underdånig ansökning om koncession å anläggning af jernväg från Kiruna station vid statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen till Svappavaara i Norrbottens län.

Anmälades och bordlades

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 10, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af gällande helsovårds- och epidemistadgar.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 9 och 10, statsutskottets utlåtande n:o 12 och memorial n:o 87, äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 48—50.

Fortsattes föredragningen af första särskilda utskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 2 angående ny härordning,

n:o 3 med förslag till ny värnpligtslag, n:o 3 a med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 och 62 §§ strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881, och n:o 34, angående en särskild tilläggsbevilning för år 1901, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Afdelningen D.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

*Angående
revision af
krigslagarne.*

Friherre Palmstierna: Jag ber om ursäkt för att jag åter vågar taga kammarens tid i anspråk. Men enligt mitt förmenande är den nu ifrågasatta skrifvelsen af den stora vikt, att jag anser mig böra derå fästa kammarens särskilda uppmärksamhet och ber att specielt få hålla mig vid punkterna c) och f), c) der det afses, att »derest särskilda krigsdomstolor i första och andra instans anses böra bibehållas, desamma för vinnande af ökad rättssäkerhet lämpligen böra omorganiseras sålunda, att de rättsbildade ledamöterna i samma domstol komma att utgöra flertalet», och f), som afser, att »vid afgörandet af disciplinmål, som handläggas af befälhafvare, bör jemte vederbörande befälhafvare deltaga en rättsbildad person med domareansvar för dervid meddelade beslut, derest han icke deremot reserverat sig.»

Jag skall dock först be att få yttra några ord i afseende å krigslagar i allmänhet.

Jag föreställer mig, att på samma sätt, som man måste säga, att krig är ett beklagligt, men dock hittills oundvikligt undantag från de normala fredliga förhållandena, måste också krigslagstiftningen fortfarande utgöra ett måhända beklagligt, men dock oundvikligt undantag från den normala fredliga lagstiftningen. Det är många skäl, som göra detta undantag nödvändigt, icke minst det, att förhållandena i krig icke på något sätt kunna jämföras med vanliga fredliga förhållanden och att krigslagarne äfven i fred måste hafva något så när samma lydelse som i krig. Jag vill endast framhålla skillnaden emellan civila och militära fordringar i afseende å ögonblicklig lydnad för förmäns befallningar i tjensten, en lydnad, som särskildt i krig är absolut nödvändig, äfven då den medför verklig fara för lifvet. Härmed är ju icke sagdt, att icke krigslagar likasom öfriga lagar undan för undan kunna och böra genomgå en modernisering, om jag så får uttrycka mig, och det har ju redan Kongl. Maj:t afsett genom att tillsätta en komité för krigslagarnes revision, och är det mycket, som utskottet i de öfriga punkterna framhåller och mot hvilket jag

icke har någonting att invända. Men det ofta hörda påståendet, att värnpligtens vidare utsträckning ovilkorligen skulle medföra, att de stränga straffen för trots m. m. skulle mildras, tror jag beror på ett missförstånd, därför att på samma gång, som värnpligtens införande kommer att tillföra hären en stor del mycket bättre element, än som nu finnes bland manskapet, så kommer den också att medföra sämre element, ja, så dåliga, att de nu icke kunna antagas till manskap, och då är det nödvändigt, att dessa sämre element skola kunna hållas strängt i tukt och ordning, och detta icke minst därför att de eljest skulle göra lifvet alldeles odrägligt för de öfriga värnpligtige, särskildt för de mera religiösa, de nyktre, de högre bildade o. s. v. Det är således minst lika nödvändigt att hålla sträng manstukt, sedan värnpligten blifvit genomförd, som det är nu. Jag tror därför, att man vid krigslagarnes omarbetning icke får fästa sig vid några teoretiska skäl, huru vackert de än kunna låta, utan måste fästa sig vid den historiska erfarenhet, som man vunnit under århundraden och som visar hvad som erfordras för att kunna hålla en armé i ordning och skick. Erfarenheten visar och hvad Europas alla öfriga civiliserade nationer med fullständigt genomförd värnpligt hafva insett vara nödvändigt i detta afseende.

*Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)*

Jag tror vidare, att en stor del af de många anmärkningar, som i synnerhet under de senare åren rigtats mot krigsrätterna och deras resultat, beror på 1892 års af sparsamhetsskäl vidtagna förändring med auditörerna. Förut hade man fasta auditörer med lön på ordinarie stat. Men då skulle det sparas och därför blifvo de fasta auditörerna utbytta mot tillförordnade auditörer med ett ganska ringa arvode, d. v. s. att i stället för att man förut hade äldre, erfarna och särskildt i militärlagfarenhet erfarna personer, hvilkas åsigtger nästan uteslutande, ja, man kunde kanske säga, uteslutande gjorde sig gällande bland de militära ledamöterna, fick man en mängd unga herrar, som ofta ombyttes, som icke alls hade reda på den militära lagstiftningen i annan mån, än att de satt sig in i den för tillfället, och som icke hade något inflytande på de militära ledamöterna annorledes än så, att de ibland vilseledde dem i domsluten. Såsom man sett, hafva också en mängd domslut blifvit upphäfda. Då tyckes det vara bättre att gå tillbaka till det gamla bepröfvade sättet att tillsätta på regementena auditörer på fast stat och gifva dem fullt tillräcklig lön. Då komma dessa platser att sökas af äldre, erfarna, fullt sjelfständiga jurister, hvilka, i nödfall genom reservationsrätt, komma att bereda det lagfarna elementet ett fullt tillräckligt och berättigadt inflytande.

I stället hafva ett par motionärer föreslagit, att krigsrättsmålen skulle öfverlemnas till rådstufvurätterna. Jag vill nu icke söka utreda, i hvad mån rådstufvurätterna i eu del mindre städer äro särskildt lämpliga att kunna representera den juridiska bild-

Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)

ningen, eller om städerna, som sjelfva bekosta dessa domstolar, skulle vara benägna att upplåta dem till handläggning af militära mål. Jag vill endast framhålla, att då skulle inför en civil domstol förhöras, dömas och i straffregistret införas personer, som endast tilltalats för en rent militär förseelse, hvilken icke det minsta nedsätter deras moraliska personlighet, ett förhållande, som jag icke tror på något sätt skulle vara till fördel för de värnpliktige sjelfva.

Nu kan man visserligen säga, att utskottet icke har adopterat detta förslag. Men det säger dock i punkten c) »derest särskilda krigsdomstolar i första och andra instans anses böra bibehållas». Således ifrågasättes dock, om det icke kanske kunde vara ganska bra det der förslaget om rådstufvurätterna. Men i hvarje fall vill utskottet, att de lagfarna ledamöterna skulle utgöra ett flertal, och i rådstufvurätterna skulle militärer endast upplysningsvis höras.

Nu ser man på sidan 314, att utskottet ifrågasätter, att det skulle vara en fördelningsauditör, som inom fördelningen skulle resa omkring till de olika krigsrätterna och hålla dem, biträdd af två andra auditörer. För att nu icke tala om, att detta kan blifva ganska dyrbart med de långa resorna, särskildt inom de fördelningar, som hafva vidsträckta områden, och äfven mycket dyrbart i förhållande till de många små mål, som ständigt handläggas vid krigsrätterna, så kommer detta nog äfven att möta åtskilliga praktiska svårigheter. Om man t. ex. tänker på tidpunkten för repetitionsöfningarnes avslutande, så blir det vid de flesta regementen nödvändigt att hålla krigsrätt öfver förlorade persedlar och dylikt eller om t. ex. någon värnpliktig blifvit skadad i tjensten och skall anmälas till pension, då ju krigsrätt behöfver hållas. Allt detta kan ju mycket lätt förekomma på flera ställen på en gång, och då kommer det att blifva mycket svårt för fördelningsauditören att dervid närvara.

Härtill kommer, att såväl detta som det i punkten f) föreslagna stadgandet naturligtvis kommer att i högst betydlig grad minska den militära gemenskapens aktning och förtroende för sina officerare, då de nemligen se, att dessa icke få sköta sig sjelfva, utan skola stå under förmynderskap af utanför stående civila personer, kanske rätt unga. I punkten f) ifrågasättes nemligen »huruvida icke vid afgörandet af disciplinmål, som handläggas af befälhafvare, bör jemte vederbörande befälhafvare deltaga en rättsbildad person med domareansvar för dervid meddelade beslut, derest han icke deremot reserverat sig». Att detta skulle skada disciplinen ligger i sakens natur enligt mitt förmenande. Men jag vill fråga: skall detta gälla äfven i sådana fall, då befälhafvare skall tillsäga underlydande arrest? Skall äfven då en auditör vara närvarande? Vidare står det i krigslagarne, hvilket är mycket naturligt och förekommer i alla

krigslagar, att disciplinstraff skall genast verkställas, och att förhör ofta får ega rum inför truppen. Nu bör man dessutom taga i betraktande, att rättigheten att tilldela disciplinstraff tillkommer icke blott regementschefen, utan hvarje detacherad befälhafvare, om han har öfver korporals grad. Således hafva icke blott de tre bataljonscheferna, om de äro detacherade, denna rättighet, utan befälhafvaren för hvilken detacherad styrka som helst, om den anföres af officer eller underofficer, har rättighet att ålägga disciplinärstraff, och då lär det väl icke vara tänkbart, att hvar och en kan hafva en auditör med sig. På samma sätt vid flottan kan ju icke hvar och ett fartyg, som är detacherad, hafva en auditör med sig. Jag antager t. ex., att å den kanonbåt, som hvarje år i flera månader under vintern ligger detacherad utanför Göteborg, också förekomma disciplinära förseelser, som måste bestraffas för att upprätthålla ordningen. Icke kan der då ständigt finnas en auditör ombord endast för att vänta på sådant.

*Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)*

Jag tror således, att det finnes många praktiska svårigheter, förutom det, att, såsom jag förut tagit mig friheten påpeka, detta strider mot den militära uppfattningen och kan skada disciplinen, och jag vill endast tillägga, att det, som synes mig vara vida farligare för samhället än den militarism, som jag icke tror, att vi hafva stora skäl att befara i vårt land, är en otyglad soldatesk utan manstukt.

Jag får anhålla om afslag å punkterna c) och f) samt att, i händelse punkten c) afslås, punkterna d) och e) uppflyttas och få beteckningarne c) och d).

Herr Moberg: Jag tror, att det är temligen obestriddigt, att en hvar, som varmt nitälskar för den nya härorganisationens antagande, funnit uppenbart nödigt vara, att uppmärksamheten riktas på angelägenheten deraf, att reformer vidtagas i krigslagstiftningen, och jag tror, att lika obestriddigt får anses, att nödvändigheten att behjerta denna angelägenhet utgör en af de förnämsta förutsättningarna för att detta härordningsförslag skall kunna vinna ett gynsamt mottagande i medkammaren. Under sådana förhållanden har det naturligtvis varit det särskilda utskottet angeläget att rigta sin uppmärksamhet derpå, att dessa anspråk varda, så vidt möjligt är, tillgodosedda, och det har åtminstone för mig, likasom för de utskottets ledamöter, som deltagit i lagstiftningsarbetet på den särskilda afdelningen, visat sig, att fordringen på dessa anspråks tillgodoseende icke är ett lösligt tal för dagen, utan framsprungen af den nödvändiga omsorgen derom, att lagstiftningen såväl å det militära som å det civila området tillgodogör sig sådana allmängiltiga grundsatser, som äro nödvändiga för rättssäkerhetens upprätthållande. Svårigheten för utskottet — med afseende å besvarandet af de i ämnet framkomna och under behandlingen än ytterligare framträdande

Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)

spörsmålen — har ju legat derutinnan, att utskottet icke haft att afgifva ett bestämdt lagförslag, utan endast att angifva de grunder och de spörsmål, som enligt utskottets förmenande måste göra sig gällande hos den komité, som blifvit af Kongl. Maj:t tillsatt för att taga frågan i närmare öfvervägande, och denna svårighet inses ju lätteligen, om man besinnar, huru olika förhållandena gestalta sig, när man skall angifva allmänna grunder mot när man får se, huru dessa grunder taga sig ut i konkret lagstiftning. En annan svårighet, kanske icke mindre, utan snarare än större, har ju uppenbarligen legat deri, att då utskottet å ena sidan måst låta sig angeläget vara att tillse, att den nya krigslagstiftningen mera än den gamla i sig upptager och hägnar de allmängiltiga rättsgrundsatser, icke minst i afseende å domstolens sammansättning och ordförandeskapet deri, som såväl vid den militära som den civila rättsskipningen måste göra sig gällande, så har det å andra sidan måst noga beakta den nödvändiga omsorgen om disciplinens upprätthållande; och så vidt min förmåga att bedöma sådana förhållanden sträcker sig, tror jag, att utskottet har på ett tillfredsställande sätt tillgodosett såväl den ena som den andra uppgiften, utan att den ena rigtats på den andras bekostnad. Men för att rätt bedöma, huru utskottet härutinnan fyllt sin uppgift, är det nödvändigt att besinna, att disciplinens upprätthållande icke ytterst hvilar på onödigt hårda, från den gamla krigslagstiftningen ärfda bestämmelser eller derpå, att krigslagstiftningens rättegångsformer afvika från hvad man i allmänhet fordrar för en tillfredsställande rättssäkerhet — man måste besinna, säger jag, att derpå hvilar icke disciplinen, utan den hvilar ytterst i befälets hand, och förmår icke befälet utan drakoniska lagbestämmelser med mer eller mindre besynnerliga former för rättegången upprätthålla lydnad, hörsamhet och villighet hos truppen, så hjälpa enligt mitt förmenande lagbud härutinnan föga.

Ett af de förnämsta spörsmålen vid omarbetandet af krigslagstiftningen har framträdt i den ifrågasatta reformeringen af domstolarne, enkannerligen krigsrätterna. Jag måste för min del bekänna, att dessa krigsrätter för mig alltid framträdt såsom en vrångbild af domstolar, såväl med afseende å deras sammansättning som med afseende å ordförandeskapet deri. En föregående ärad talare har med all rätt framhållit, att förhållandena härutinnan betydligt försämrats genom den ändring, som vidtagits derutinnan, att auditörerna numera icke såsom tillförene äro på fast stat och således icke i allmänhet vunnit den erfarenhet i tillämpningen af krigsagarne, som är och måste vara en nödvändig förutsättning för att i någon mån kunna fylla den uppgift, som den civile ledamoten i krigsrätten har sig förelagd. Att en ändring härutinnan måste ske, derom tror jag icke, att meningarne äro delade, och att krigsrätterna skola reformeras, synes mig vara

ett önskemål, hvars berättigande ingen förbiser. Men äfven om man är ense härutinnan, så framträda just stridigheterna, när man kommer till öfvervägande af den frågan, huru krigsrätterna böra vara sammansatta. Man har, såvidt jag kan förstå, af den föregående talarens anförande funnit, att han — såsom ju äfven mångenstädes på annat håll inom militära kretsar — anser, att, för att krigsrätterna skola på ett tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter, de militära ledamöternas antal fortfarande skall vara öfvervägande. Såvidt jag kan förstå, hafva i det utlåtande, som utskottet afgifvit, de mest talande skäl blifvit förebragta för ett motsatt förhållande, och jag har för min ringa del icke mycket att derutöver tillägga. Men jag ber att för min enskilda del få betona, att jag ingalunda kan finna, att det är med en rätts och en ordförandes i rätten värdighet förenligt, att ordföranden skall anses disqualificerad att leda förhandlingarne, som nu föras af den kanske lägst i rätten sittande auditören. Jag håller en ordförandes i rätten uppgift så viktig och för förhandlingarnes rätta gång så magtpåliggande, att jag för min del ingalunda kan finna, att denna uppgift på ett tillfredsställande sätt löses, om ordförandens myndighet är tvehöfdad, delad, som den nu är, mellan den nominelle ordföranden och den egentlige ordföranden, auditören. Jag ber också att särskildt få fästa uppmärksamheten derpå, att om vare sig den nominelle ordföranden eller auditören icke rätt förstår sin grannlaga och vanskliga ställning, så kunna, såsom också inträffat, inom rätten uppstå högst obehagliga dissonanser till föga förmån för rättens anseende eller helgd. Besinnar man detta, torde man, såvidt jag kan förstå, också böra komma till den uppfattning, att den civile ledamoten bör vara ordförande i rätten.

Det andra och icke mindre viktiga spørsmålet är det, huruvida det civila elementet eller domareelementet bör vara det förherskande inom rätten. Nu kan ju ingen förneka, att krigsrätterna äro specialdomstolar, men deraf följer ingalunda, såvidt jag kan förstå, att, på samma gång man måste medgifva, att i dessa domstolar, såsom i andra specialdomstolar, fackkunskapen bör få göra sig gällande, för att de föreliggande faktas betydelse skall kunna blifva rätt bedömd, man också derför särskildt vid krigsdomstolar skall bortse från angelägenheten deraf, att tolkningen af dessa faktas betydelse i det ifrågavarande rättsfallet, betydelsen af den bevisning, som blifvit förebragt för den anklagades skuld eller oskuld, med ett ord: skipandet af lag och rätt i domstolen bör vara det juridiska elementet, såsom förtroget med lagkunskap och lagtillämpning, förbehållet, för så vidt man nemligen anser betydelsen af den juridiska kunskapen och domarerfarenheten något värd. Gifver man densamma något värde, så är svårt att förstå, hvarför detsamma skall vara uteslutet från krigsdomstolarne.

*Angående
revision af
krigsdagarne.*
(Forts.)

Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts)

Mycket kunde ju vara att härutinnan ytterligare tillägga, men jag skall icke upptaga kammarens dyrbara tid härmed. Jag ber endast att få betona, att den från hedenhös, från våra fäder ärfta uppfattningen, att svenske män skola dömas af män, danade till domarekallets utöfning, nu måste framträda med förökad styrka, då landets söner skola bilda vår armé. De kunna då hafva anspråk på, liksom deras fäder, att de rättsgrundsatser, som anses nödiga för rättssäkerhetens upprätthållande i allmänhet, också må få göra sig gällande på det militära området.

Jag ber vidare att få framhålla, att utskottet icke framlagt något lagförslag, utan endast vissa synpunkter, som det ansett, att den tillsatta komitén bör få taga i öfvervägande; och jag hemställer till kammarens ledamöter, om icke dessa synpunkter och detta betraktelsesätt åtminstone äro så mycket värda, att de kunna förtjena att tagas i öfvervägande af komitén. Befinnas de icke vara något värda, nå, må då komitén på anförda skäl förkasta dem. Men att nu i denna stund kasta öfver bord dessa synpunkter och utesluta dem ur det framlagda betänkandet skulle vara ett högst vådligt steg, och jag vågar tro, att kammaren icke vill taga ett sådant steg.

Jag ber slutligen att med några ord få beröra hvad den högt ärade föregående talaren yttrade angående disciplinmål, särskildt att det efter hans förmenande skulle leda till disciplinens aftagande, om en rättsbildad ledamot skulle vara närvarande och yttra sin mening vid behandling af sådana mål. Jag vågar, med den allra största aktning för den föregående ärade talaren, dock säga, att han härutinnan, såvidt jag kan förstå, misstagit sig. Ty det är ingalunda föreslaget, att befälhafvaren skall mista något af sin magt och myndighet, men det är ifrågasatt, att, innan han utöfvar den, han skall höra en rättsbildad person såsom ledning för hans slutliga afgörande af saken. Det vågar jag tro, att detta mången gång skulle vara till nytta. Erfarenheten har i våra dagar nogsamt gifvit vid handen, huruledes det skulle hafva varit önskvärdt för en befälhafvare, att han haft ett sådant råd att tillgå. Och må det besinnas, hur noga man å andra områden varit att tillse, att en ensam beslutande myndighet vid sin sida har att inhemta råd från juridiska fackkunskaper, så att t. ex., när Konungens befallningshafvande har att förpassa en lösdriofvare till sin hemort, landshöfdingen icke får fatta beslut derom, utan att han hört den rättsbildade föredraganden. Ut i ifrågavarande fall gäller det dock ganska mycket. Det kan gälla att ådöma många dagars disciplinarrest. Om man sedermera än ytterligare besinnar, huru som ett itereradt ådömande af sådant disciplinstraff slutligen kan föranleda till en officers skiljande från tjensten, visar det sig ju, att det här ingalunda är fråga om någon småsak.

Det torde sålunda vara angeläget, att det tages i öfvervägande, huruvida icke rättssäkerheten kräfvär, att äfven på detta

område den juridiska erfarenheten och det juridiska dömandet förtjena att vinna mera afseende. Befinnes detta icke vara förhållandet, befinnes det, att det är önskligt, att man fortfarande skall hålla sig vid hvad som är, nå, må komitén då uttala sig i den riktningen. Men må, herr grefve och talman, Riksdagen icke förhindra komitén att öfverväga hvad som i denna sak kan vara önskligt och nyttigt.

Jag tillåter mig, herr grefve och talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Falk, Helmer: Jag skulle mycket väl kunna inskränka mig till att i allt hufvudsakligt instämma med den förste högt ärade talaren, som framhållit synpunkter, som förtjena allt beaktande; men jag anser mig likväl, snart sagdt, pligtig att i denna fråga säga några ord.

Det är i vår Riksdag en gammal praxis, som, såvidt jag vet, nära på undantagslöst tillämpats, att, då i motionsväg framkommit ett förslag, som berör ett ämne, hvilket man vet vara under regeringens pröfning, och allra helst om för dess utredning är tillsatt en komité, Riksdagen icke i en skrifvelse framgår till Konungen någon särskild önskan i ämnet, innan utredning blifvit tillgänglig. Man skulle vara frestad att tro, att särskilda utskottet tyckt på samma sätt, ty det säger på sid. 306: »Sedan Kongl. Maj:t numera tillsatt en komité med uppdrag att företaga en revision af strafflagen för krigsmagten samt förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes i syfte att bestämmelserna i dessa lagar må blifva lämpade efter förhållandena vid en krigsmagt, bestående af värnpliktige, kunde möjligen ifrågasättas, att Riksdagen icke förr, än en sådan utredning verkstälts, borde göra några närmare uttalanden angående de grunder, som vid omarbetningen af krigslagarna borde göras gällande. Det torde icke heller vara lämpligt, att Riksdagen i frågans nuvarande skede uttalar sig på ett sådant sätt, att deraf tilläfväntas redan på förhand kunde, till men för resultatet, föranledas en begränsning af den blifvande utredningen till vissa delar af ifrågavarande lagstiftningsområde.» Emellertid öfvergår utskottet omedelbart derpå till granskning af de af herrar Staaff, Hedin och Styrlander väckta motionerna och öfvergifver dervid helt och hållet sin nyss angifna ståndpunkt samt slutar med att föreslå att i en skrifvelse anhålla, »att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla, att vid den förestående revisionen af strafflagen för krigsmagten samt förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes måtte tagas under ompröfning» vissa grunder. Dessa hafva redan blifvit af den förste talaren påpekade.

I punkten c heter det: »huruvida icke, derest särskilda krigsdomstolar i första och andra instans anses böra bibehållas, desamma för vinnande af ökad rättssäkerhet lämpligen böra om-

*Angående
revision af
krigslagarne.*
(Forts.)

Angående
revision af
krigslagarne.

(Forts.)

organiseras sålunda, att de rättsbildade ledamöterna i samma domstol komma att utgöra flertalet». Såsom motiv för det sålunda angifna önskemålet har utskottet framhållit, att den nuvarande organisationen af krigsrätterna skulle lida af en betänkelig svaghet derutinnan, att de juridiska åsigtarna icke skulle vara tillräckligt starkt representerade. Den andre talaren vid denna punkt — herr Moberg — har äfven särskildt understrukt just detta motiv. Men denna uppfattning, mine herrar, hvilat uppenbarligen på en ofullständig kännedom om krigsdomstolarnes uppgift. Väl är det sant, som utskottet säger, att hvarje domstols uppgift är att skipa lag och rätt, men utskottet har alldeles förbiset, att *utöfver* och *bredvid* denna för alla domstolar gemensamma uppgift hafva krigsdomstolarne en alldeles särskild, vigtig uppgift, den att *upprätthålla disciplinen*, och att det är just denna uppgift, som betingar deras nuvarande organisation. Jag behöfver ju ej här, i denna samling, framhålla disciplinens betydelse. En krigsmagt utan disciplin eller med en svag disciplin är ett oting, och alla de uppoffringar man gör för densamma äro bortkastade. En armé med svag disciplin är ett vapen, som splittrar sig i dens hand, som söker använda detsamma, och hvem det vapnet träffar, icke är det fienden, utan den hand, som håller i skaftet. Man går ej för långt, om man säger, att disciplinen är den grundval och den hörnsten, hvarpå militärorganisationen ytterst hvilat. Under sådana förhållanden, mine herrar, måste det ju vara angeläget, att man icke äfventyrar disciplinen genom att lägga värden om densamma i händerna på en domstol, der flertalet ledamöter äro rättsbildade eller der det civila elementet är förherskande och fackinsigterna stanna i minoriteten. Redan nu är krigsdomstolarnes befogenhet i det närmaste inskränkt till upptagande af åtal rörande *rent militära tjänsteförseelser*, och det kan väl icke bestridas, att för bedömande af dessa tjänsteförseelser fackinsigter äro i första rummet nödvändiga. Det är således knappast förenligt med vare sig allmän eller enskild säkerhet att i dessa mål låta bedömandet af hvad disciplinens kraf i hvarje fall fordrat anförtros åt civila domare, som, huru utmärkta som helst såsom sådane, icke ega och af lätt insedda skäl icke kunna ega den för en riktig lagtillämpning oundgängligt nödiga kännedomen om de militära pligter och de militära uppfattningar, hvilkas kränkande i så många fall just konstituerat brottet. Dessa militära pligter kan en rättsbildad ledamot icke inhemta i krigslagarne, ty de finnas icke der skrifna. De innehållas hufvudsakligen i militära reglementen och instruktioner, i tusende föreskrifter, hvilka för den rättsbildade ledamoten alltid måste blifva främmande mark. Och hvad den militära uppfattningen beträffar, kan den naturligtvis icke läras ur bok, utan endast genom militär uppfostran och militär tjänstgöring så småningom uppammas och utvecklas.

Naturligtvis har utskottet alldes rätt deri, att för hvar och en, som är domare, det är nödvändigt att ega kunskap om lagarne och vana vid lagtillämpning; men att derifrån, som utskottet gör, draga den slutsats, att det nödvändigtvis måste vara ett flertal rättsbildade ledamöter i en krigsdomstol, för att betrygga en rättvis dom, är ju en ren orimlighet.

Nej, mine herrar, bristen i den nuvarande organisationen af krigsrätterna är alldeles icke att söka i den nuvarande proportionen inom domstolen, mellan det militära och civila elementet, utan i något helt annat, som friherre Palmstierna påvisat, nemligen i främsta rummet i den otillfredsställande organisationen af auditörsstaten. Redan före år 1892 gaf dess organisation anledning till åtskilliga anmärkningar, men vid 1892 års urtima riksdag försämrades den högst betydligt genom Riksdagens bifall till det då framlagda, omogna förslaget att sätta auditörsstaten, en del af landets domarekår, på förordnande och att aflöna en auditör med det ytterst obetydliga arvodet af 500 kronor. Såsom friherre Palmstierna redan anmärkt, har deraf blifvit en följd, att auditörsplatserna mycket ofta besättas med nyss utexaminerade jurister eller extra ordinarie hofrättsnotarier, hvilka behålla dem endast kort tid och som hvarken från början ega eller under den korta tid, de äro auditörer, kunna hinna förvärfva några större insigter i rättegångsväsendet eller på praktisk erfarenhet fotad kunskap i krigslagarnes tillämpning. Gifven, mine herrar, gifven auditörerne en *sjelfständig domareställning*, aflönen dem på anständigt sätt och sätten dem i stånd att sköta sitt kall såsom hufvudsak och ej såsom bisak. Sannerligen I då behöfven tillgripa den lika dyrbara som af mångahanda skäl olämpliga utvägen att i krigsrätterna insätta ett flertal rättsbildade för att vinna den erforderliga tryggheten för sakförhållandenas rigtiga subsumerande under rätta lagrum.

I sammanhang härmed ber jag att få upptaga en annan fråga. Utskottet säger på sid. 316: »Utskottet har ingalunda förbisett, att krigsdomstolarnes organisation i *krigstid* med afseende å de särskilda förhållanden, som då äro rådande, tilläfvventyrs kräfvva särskilda bestämmelser, i viss mån afvikande från de eljest gällande». Efter mitt förmenande strider sista delen af det stycke i utskottets utlåtande, som börjar med dessa ord, mot början deraf. Men om jag rätt förstår utskottet, lär utskottet mena, att det i krigstid fordras en olika organisation mot i fredstid. Skilnaden skulle bestå deri, att i krigstid med hänsyn till de grannliga och svårlösta mål, som då förekomma vid krigsdomstolarne, det militära elementet borde vara öfvervägande. I fråga om olämpligheten af olika organisation i krigstid och i fredstid vill jag blott erinra om den allmänt erkända grundsatsen, att, såvidt möjligt, all organisation i fred och krig bör vara lika. Det är en sats, som jag tror vara nära på oförneklig. Härtill kommer, att erfa-

Angående
revision af
krigslagarne.

(Forts.)

Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)

renheten lär, att en mycket stor del af de krigsrättsmål, som anhängiggöras under krig, icke hinna afgöras under kriget, utan måste uppskjutas till efter fredsslutet. Icke kan det gå an, att på den tillfälliga omständigheten, om ett krigsrättsmål hunnit afgöras under kriget eller icke, skall bero, huruvida den tilltalade skall inställas inför en på ena eller andra sättet organiserad domstol. Och just den omständigheten, att de flesta under krig anhängiggjorda krigsrättsmål icke hinna afgöras under kriget, utan måste uppskjutas till efter fredsslutet, visar ju nödvändigheten af att den för fredstid organiserade krigsdomstolen måste hafva samma sammansättning, som man anser erforderlig för kriget. Organisationen bör följaktligen äfven i fredstid vara sådan, som utskottet synes vilja hafva den under krig. Jag tror, för öfrigt, att man kan säga, att om en krigsdomstol gäller samma grundsats som om hären: skall den kunna fungera i krig, måste den vara organiserad i fred. Ingen skapar en krigshär vid ett krigs utbrott, om den icke är organiserad förut, och jag tror, att det ej heller kan sägas, att det ej låter sig göra att i hvilket ögonblick som helst skapa en krigsdomstol, som är i stånd att upptaga de grannliga mål, som under krig varda åt en sådan anförtrödda.

Härefter skall jag nu icke vidare upptaga tiden med punkten *e*, men jag har ytterligare något att säga angående punkten *f*. Äfven beträffande den instämmer jag i allt väsentligt med friherre Palmstierna. Punkten *f* lyder så här: »huruvida icke vid afgörande af disciplinmål, som handläggas af befälhafvare, bör jemte vederbörande befälhafvare deltaga en rättsbildad person med domareansvar för dervid meddelade beslut, derest han icke deremot reserverat sig». Denna tanke, mine herrar, hvilat på samma obekantskap med de militära förhållandena, på samma förbiseende af de kraf, som ställas på krigsdomstolarne, och af vilkoren för disciplinens upprätthållande, som varit bestämmande för utskottets önskemål i punkten *c* om krigsrätternas organisation med ett flertal civila ledamöter. Man vill anordna det så, att en befälhafvare icke skall kunna ögonblickligen afgöra ett disciplinmål, för så vidt han icke har bredvid sig en rättsbildad person, som dertill kan säga *nej*. Befälhafvaren kan visserligen ålägga bestraffning mot den rättsbildades mening; men denne har i sådant fall skyldighet att reservera sig, och resultatet blir naturligtvis klagomål öfver bestraffning snart sagdt i hvartenda fall, der han reserverat sig. Att en sådan anordning skall inverka i hög grad förlamande på befälhafvarens handlingskraft, och det just vid sådana tillfällen, då handlingskraft framför allt vore af nöden, och att följden nödvändigt måste blifva ett undergrävande af befälhafvarens auktoritet och sålunda disciplinens tillintetgörande, är väl så tydligt, att jag icke aktar nödigt att inför detta upplysta auditorium derom vidare yttra mig. Såsom friherre Palm-

stierna sade, äro naturligtvis också praktiska svårigheter förenade med en sådan anordning. En hvar detacherad befälhafvare måste ega disciplinär bestraffningsrätt, men om nu ett regementes alla tre bataljoner äro detacherade, hvar för sig på olika håll, huru skall då den rättsbildade personen kunna vara med vid dem alla? Samma svårighet uppstår vid alla de otaliga tillfällen i krig, då afdelningar till följd af dispositioner eller krigshändelserna blifva skilda från hufvudstyrkan, till följd hvaraf bestraffningsrätt måste inträda för befälhafvaren. Särskildt är äfven att märka, att under tåg hvarje befälhafvare måste ega bestraffningsrätt, äfvensom att hvarje fartygsbefälhafvare likaledes måste hafva disciplinär bestraffningsrätt. Och för så vidt herrarne icke kunna hitta på rättsbildade personer, som hafva förmågan att vara allestädes närvarande, vet jag icke, huru den i punkten *f* angifna anordning skall kunna genomföras, med mindre än att i hvarje regementes stab upptages ett betydande antal rättsbildade personer. Ja, det hjälper nog icke ens dermed.

Detta må för tillfället vara nog. Jag ber att få instämma i friherre Palmstiernas yrkande, att punkterna *c* och *f* måtte ur förslaget utgå.

Herr Sjöcrona: Herr talman, måna herrar! Den siste ärade talaren började sitt anförande med en antydning derom, att då Kongl. Maj:t nu tillsatt en komité för revision af krigslagstiftningen, borde Riksdagen icke uttala några önskingar i afseende å hvad denna komité borde uppmärksamma vid sitt arbete. Jag ber i anledning häraf få säga, att jag anser denna komité mycket väl sammansatt; jag är fullkomligt öfvertygad, att densammas arbete får en mycket god ledning, och jag hoppas, att denna komité skall komma till ett godt resultat. Men jag kan ingalunda finna, att Riksdagen därför skulle kunna eller böra afsäga sig sin rätt och svika sin pligt att noga granska de motioner, som inom Riksdagen blifvit i behörig ordning väckta, och att derom uttala sina tankar; och det är ingenting annat, som utskottet i detta betänkande föreslår Riksdagen.

Af de anföranden, som här hållits af de båda talare, som uppträdt mot utskottets hemställan, framgår, att de hysa den föreställning, som jag också förut trott mig finna hos en och annan, att utskottets hemställan i den här föredragna punkten skulle ha en djupare och större innebörd, än hvad förhållandet verkligen är. Jag ber därför att få söka i största möjliga korthet utreda denna fråga.

Såsom högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och vatten har Konungen tillförne ensam lagstiftat för denna krigsmagt. Det har visserligen i en motion, afgifven vid denna riksdag, påståtts, att detta icke skulle vara öfverensstämmande med 1809 års grundlagsstiftares mening, men faktum är, att så har

*Angående
revision af
krigslagarne.*
(Forts.)

*Angående
revision af
krigslagarne.*
(Forts.)

skett. Då de föräldrade krigsartiklarne år 1868 upphäfdes, utfärdade också Konungen, på dåvarande justitiestatsministerns föredragning, men utan medverkan af Riksdagen, strafflag för krigsmagten, disciplinstadga och förordning om krigsdomstolar, hvilken förordning ännu gäller. Redan år 1878 uppstod i Riksdagen fråga om att väsentligt förmildra straffbestämmelserna i denna strafflag, och uttalades jemväl önsknningar i samma rigtning, som de nu framkommit. Det blef visserligen, till följd af kamrarnes skiljaktiga beslut, ingen riksdagsskrifvelse af, men Konungen anbefalde dock en utredning af denna fråga. Medan denna utredning ännu pågick, aflät Konungen till 1880 års Riksdag framställning om sådan ändring i 87 § regeringsformen, att kriminallag för krigsmagten dädanefters skulle blifva föremål för Konungs och Riksdags gemensamma bestämmanderätt, och sådana frågor behandlas i enlighet med nämnda paragraf. Detta förslag antogs som hvilande och blef slutligen antaget vid 1882 års riksdag. Men redan den 7 oktober 1881 utfärdade Kongl. Maj:t, likaledes på föredragning af justitieministern och efter högsta domstolens hörande, ny strafflag för krigsmagten och ny disciplinstadga. Detta har i den af mig nyss omnämnda motionen karakteriserats så, som om Konungen velat i allra sista stunden begagna sin tvifvelaktiga rätt att lagstifta i dessa frågor och derigenom för en lång framtid undanskjuta Riksdagens medbestämmanderätt. Så är emellertid alldeles icke förhållandet; det framgår af det vid ärendets behandling förda statsrådsprotokoll, som kort derefter infördes i Post- och Inrikes-Tidningar. Det var nemligen nödvändigt, att, innan Riksdagen fattade sitt slutliga beslut, det skulle vara fullt afgjort, hvad som hörde till strafflagen för krigsmagten och hvad till disciplinstadgan. Till den nya strafflagen för krigsmagten öfverflyttades dervid från den då gällande 1868 års disciplinstadga alla bestämmelser om disciplinstraff, bestämmelserna angående tillrättavisingar för mindre förseelser, med tillägg dock, att Konungen fick derom närmare förordna, bestämmelserna om utöfning af disciplinstraff i vissa fall af domstol och i andra af befälhafvare, och om klagan öfver ådömdt disciplinstraff, samt slutligen det stadgande, som förekommer i lagens sista eller 155 § under ett kapitel med rubrik: »om disciplinmål» samt innehåller, att »af hvilken befälhafvare bestraffningsrätten i hvarje fall må utöfvas, om sättet för bestraffningsrättens utöfning, så ock om vederbörandes rättighet att tillsäga arrest, förordne Konungen». Härigenom hade sålunda Konungen sjelf frivilligt afsagt sig rättigheten att såsom högste befälhafvare öfver krigsmagten lagstifta för densamma. Ty, märk väl, mina herrar: Konungen såsom högste befälhafvare har visserligen fortfarande rättighet att utfärda disciplinstadga, men rätten dertill härflyter numera icke omedelbart deraf, att han är högste befälhafvare för krigsmagten, utan deraf, att i strafflagen för krigsmagten en sådan rätt blifvit honom tillerkänd. Om nu därför

*Angående
revision af
krigslagarne.*
(Forts.)

Riksdagen, då fråga är om fullständig revision af krigslagstiftningen, uttalar en önskan, att vissa bestämmelser från disciplinstadgan skola öfverflyttas till strafflagen, så är detta således alls icke något angrepp å Konungens rättigheter som högste befälhafvare för armén; det är icke annat än en uttalad önskan, att vissa paragrafer i strafflagen, som tillerkänna Konungen en viss rätt, men hvilka paragrafer sjelfva äro underkastade Riksdagens medbestämmanderätt, skola förändras. Att det också kan vara fallet, att vissa bestämmelser i disciplinstadgan måste anses vara af kriminallags natur och således ha sin rätta plats i strafflagen för krigsmagten, synes mig vara temligen obestriddigt. Jag kan naturligtvis icke upptaga kammarens tid med att här redogöra för alla stadganden i nu gällande disciplinstadga, men om jag blott erinrar om några rubriker i denna disciplinstadga, sådana som »om bestraffningsrätt i disciplinmål», »om rättighet att tillsäga arrest», det vill säga rättighet att besluta om häktning eller åtminstone ett visst slag af häktning, »om sättet, huru bestraffningsrätt i disciplinmål skall utöfvas», »om straffregister», »om de militärhäkten, i hvilka straff skola verkställas» — så torde väl kammarens ledamöter nog samt inse, att under dessa rubriker kunna förekomma — såsom ock verkligen förekomma — åtskilliga bestämmelser, hvilka äro af ren kriminallags natur och således böra ha sin plats i strafflagen för krigsmagten. Men ingalunda sättes väl derigenom disciplinen på något sätt i fara. Icke kan man väl tänka, att Riksdagen skulle vägra att i strafflagen för krigsmagten införa de disciplinbestämmelser, som der böra ha sin plats; och den omständigheten, att de blifva omgärdade med större helgd, så att de icke kunna ändras utan efter noggrant betänkande och efter Konungs och Riksdags gemensamma beslut — den omständigheten kan väl icke på något sätt verka mot disciplinen. Att denna disciplin, denna krigslydnad är oundgängligt nödvändig, derom äro vi väl alla ense. I afseende å punkten b), som särskildt berör denna fråga, vill jag naturligtvis icke, om jag ej dertill föränledes genom något senare yttrande, ingå i detaljer; jag ber endast att, i öfverensstämmelse med hvad redan sagts af en talare, tillhörande utskottet, få fästa kammarens uppmärksamhet derå, att disciplinen eller krigslydnaden hvilat icke och bör icke hvilat på en slafvisk fruktan för straff. Den skall ha sin grund, likasom uppehållandet af allt samhällsskick, i medborgarnes öfvertygelse om nödvändigheten af detta uppehållande, i medborgarnes förtroende och tillgifvenhet för dem, som ha rätt att befalla, och, hvad särskildt krigsväsendet angår, i en genom undervisning inpreglad öfvertygelse om och känsla af disciplinens nödvändighet. Straffbestämmelserna äro till för att häfda disciplinens rätt och näpsa dem, som ej vilja ställa sig till efterrättelse hvad flertalet af deras kamrater anse vara rätt. Derfor behöfva icke heller dessa straffbestämmelser betraktas som ett slags disciplinändamål;

Angående
revision af
krigslagarne.

(Forts.)

de behöfva icke vara strängare, än att de i hvarje fall motsvara det brott eller den förseelse, som verkligt begåtts.

Hvad angår punkten c) och de af de två föregående talarne deremot gjorda anmärkningar, så har min kamrat i utskottet, herr Moberg, redan bemött dem så fullständigt, att jag icke behöfver dertill lägga många ord. De båda föregående talarne hafva erkänt, att de nuvarande krigsrätterna ingalunda motsvara de anspråk, som skäligen kunna på dem ställas; men de framhöllo med synnerlig styrka, att detta skulle bero endast och allenast derpå, att vid 1892 års urtima riksdag auditörerna sattes på lös fot, i det man icke längre gaf dem ordinarie lön, utan endast ett mindre arfvode, i följd hvaraf man ej kunde påräkna andra sökande än unga jurister, för hvilka denna auditörsverksamhet var blott en bisak. Detta är nog alldeles riktigt, men man gör sig skyldig till en högst betydlig öfverdrift, om man tror detta vara enda orsaken till att krigsrätterna icke motsvara de anspråk, man bör ställa på desamma. Så ofantligt underhaltiga äro dock icke våra tillförordnade auditörer; och det fans nog förut auditörer, som kanske icke voro något prima slags jurister. Och huru man än må ställa auditörernas aflöningsförmåner, icke får man dem så höga, att desse auditörer kunna uteslutande egna sig åt sin tjenst som krigsrättsdomare. De komma nog äfven framdeles att behöfva inkomster från andra håll för att kunna lefva.

Man har mot utskottets uttalande, att i krigsrätt de lagfarne ledamöterna borde utgöra flertalet, anført, att det faktiskt förekomme så många obetydliga undersökningar och förhör vid krigsrätterna och att det icke läte sig göra att hålla dem, om man hade flere lagfarne ledamöter. Detta är emellertid enligt min åsigt en alldeles ogrundad invändning. Förhör angående sådana småsaker som förstörande af persedlar och dylikt böra först hållas inför vederbörande major när som helst; och om dervid finnes nödigt att hänskjuta saken till krigsrätt, är det i de flesta fall ingalunda behöfligt, att krigsrätten sammanträder genast för behandling af denna sak, utan dermed kan anstå, till dess krigsrätten får äfven andra mål att handlägga.

För att nu återkomma till missnöjet med de nuvarande krigsrätterna, så är, mina herrar, anledningen nog den, att der kunna fyra personer, af hvilka åtminstone de flesta sakna nödiga förutsättningar för utöfvande af det viktiga domarekallet, helt och hållet öfverrösta den ende ledamoten, som har dessa förutsättningar fullt ut. Och det är nu så stäldt, att en ung underlöjtnant på 21 eller 22 år kan förordnas till ledamot i krigsrätt och får dessförinnan aflägga domareed, men en examinerad jurist får icke intaga domaresätet eller aflägga domareed, innan han fyllt 25 år. Detta måtte väl peka på, att här icke är stäldt, som det borde vara. Min kamrat i utskottet har emellertid, som sagdt, redan så full-

ständig bemött de gjorda invändningarna, att jag ej vidare behöfver uppehålla mig dervid.

Med anledning af hvad herr Falk yttrade om att här skulle vara föreslagen olika organisation för krigsrätter i krig och i fred, får jag anmärka, att detta inkast möjligen träffar motionärerna, men icke utskottet, ty utskottet har, då det motsatt sig förslaget, att rådstufvurätterna skulle handlägga krigsrättsmål, uttryckligen framhållit, bland annat, att organisationen af den första instansen i krigsrättsmål borde vara sådan, att den blefve, så vidt möjligt, lika i krig och i fred.

Jag öfvergår nu till sista punkten, f). Det förvånar mig alldeles icke, att här af två militärer gjorts anmärkningar och gensagor mot denna punkt. Då man lefvat sig in i en på sekel-gammal vana grundad föreställning om den militära bestraffnings-myndigheten, och då man vet, att denna bestraffningsmyndighet i allmänhet utöfvats med största samvetsgrannhet och noggrannhet, utan att väl några synnerligen nämnvärda missbruk af denna myndighet oftare förekommit, är det ju helt naturligt, att man anser den nuvarande ordningen vara bra och med en viss oro motser skapandet af en ny ordning. Det är ju också en gammal regel, att en god domare är bättre än god lag; men denna regel har, som så många andra, sina högst betydliga undantag. Det är visserligen obestridligt, att lagstiftaren måste utgå från den förut-sättningen, att de, som skola tillämpa lagen, äro besjälade af en verkligt god vilja att göra rätt — finge icke lagstiftaren det göra, blefve all lagstiftning nästan omöjlig eller åtminstone i högst väsentlig mån försvårad. Men lagstiftaren måste också taga hänsyn till att de, som skola tillämpa lagen, äro svaga människor och ingalunda utrustade med salomonisk vishet, än mindre med ofel-barhet. Den menckliga svagheten kan äfven hos den bäste för-anleda förhastanden, missuppfattningar och förbiseenden. Derfor är det i hela vår svenska förvaltning en genomgående grundsats, att den som fattar beslut i frågor, som röra medborgares rättig-heter och skyldigheter, äfven om han är ensamt beslutande, dock skall rådföra sig med åtminstone en annan; och denna grundsats har fått en synnerligen vidsträckt tillämpning. Uti gällande lands-höfdingeinstruktion går det till och med så långt, att en från länsstyrelsen utgående expedition förklarar ogiltig, om den icke är af vederbörande afdelningschef kontrasignerad. En ensam beslu-tande chef i en länsstyrelse kan således icke ens skicka ett qvitto till en kronofogde, utan att skrifvelsen kontrasigneras. Är det icke då öfverensstämmande med denna i vårt land allmänna grundsats, att äfven en militär befälhafvare rådför sig med en annan person i fråga om ett så viktigt beslut, som om äläggande af straff. Kan man verkligen förutsätta, att desse militäre befäl-hafvare skola, i fråga om upprätthållandet af disciplin, vara utru-stade med en sådan ofelbarhet, att de aldrig skulle behöfva råd-

*Angående
revision af
krigslagarne.*
(Forts.)

*Angående
revision af
krigslagarne.*

(Forts.)

föra sig med någon annan? Jag tror ej heller, att de båda föregående talarne skulle vilja påstå något sådant. Jag har mig också särskildt bekant, att många regementschefer redan nu begagna sig af möjligheten att få rådföra sig med sin auditör; och många flera skulle säkert med tacksamhet mottaga en bestämmelse, hvarigenom det blefve föreskrifvet, att så skulle ske. Men jag kan ju mycket väl inse, att i afseende å detacherade befälhafvare förhållandena kunna vara sådana, att ett dylikt stadgande skulle medföra vissa svårigheter. Jag vill emellertid härvid anmärka, att de flesta af dessa mål dock icke kräfva en så särskildt skyndsamt behandling, att de icke kunna anstå en eller annan dag, tills en rådplägning kan ske. Men om befälhafvaren lämpligen måste genast bestraffa en begången förseelse, då kan jag visserligen medge, att sådant i särskilda fall bör få ega rum. Och utskottet har ju här icke heller sagt, att hvad här står skall bokstafligen iakttagas af komitén; det har sagt, att komitén bör taga i öfvervägande, huruvida icke så bör ske. Om efter verkställd nödig utredning det befinnes oundvikligt, att befälhafvare må kunna på egen hand ålägga tillrättavisningar eller något ringare disciplinstraff, såsom ett par dagars vaktarrest, så är det ju icke något hinder för komitén att framkomma med ett dylikt förslag. Jag tror, att om man besinnar detta, skall man ock finna, att de anmärkningar, som med styrka framstälts mot detta moment f), sakna verkligt berättigande. På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få förorda bifall till utskottets förslag.

Herr Moberg: Herr grefve och talman! Jag har redan förut så länge upptagit kammarens tid i denna fråga, att jag icke tänkt ytterligare besvara kammaren; men då jag sist hade ordet, hade min ärade länskamrat, herr Falk, ännu icke yttrat sig, och jag anser alldeles nödvändigt att med ett par ord bemöta honom, utan att dock ingå i någon detalj af hans anförande. Jag vill då fästa uppmärksamheten derå, att jag, så långt från att genom detta hans anförande hafva öfvertygats om origtigheten af de grundsatser, utskottet uttalat, fast mer finner dem hafva vunnit i styrka. Ty vi hafva af honom fått höra, att det icke är krigslagarne, icke heller några reglementen, som skola utgöra det bestämmande för domen, ty derom kan, som han sade, den juridiska fackkunskapen döma; nej, det finnes något annat och öfver dessa lagar och författningar stående, som vid domen skall göra sig gällande, nemligen disciplinens upprätthållande. Disciplinen skulle således vara något annat och högre än lagen. Detta kan jag icke medgifva; tvärtom finner jag det nödvändigt, att det civila elementet i domstolen i så måtto får utöfva sitt inflytande, att det förhindrar, att något annat än lag och författning må å domen inverka. Jag skall be att få tillägga, att om man så totalt utdömer domaremagtens betydelse och fränkänner den förmåga att inse disciplinens

betydelse — hvilken jag för min del skattar lika högt som den ärade talaren — så har man ock dermed utdömt högsta domstolen såsom högsta instans i krigsrättsmål, ty der är det civila elementet öfvervägande. Är det så, att det civila elementet är odugligt i underrätten, för att densamma rätt skall fylla sin uppgift, bör det väl också konsekvent utdömas i högsta instansen. Är det åter rätt, att i den högsta instansen det civila elementet får göra sig mest gällande, bör detta vara giltigt äfven för underrätten.

Herr greve och talman! Jag vidblifver mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Falk, Helmer: Jag ber att få yttra några få ord för att bemöta herr Moberg, ty jag har all möjlig anledning att tro, att han icke rätt hört eller uppfattat hvad jag sagt. Jag tillåter mig därför i korthet rekapitulera mitt yttrande.

Jag har sagt, att motivet för det önskemål, som är framställt, att i krigsdomstolarne det civila elementet må vara öfvervägande, ligger deri, att man föreställer sig, att den nuvarande organisationen af krigsdomstolarne lider af en svaghet derutinnan, att det civila elementet icke är tillräckligt starkt representeradt. Jag har vidare tagit mig friheten säga, att denna uppfattning beror på en ofullständig kännedom om krigsdomstolarnes uppgift. Krigsdomstolen har visserligen liksom hvarje annan domstol att döma efter lag och rätt; men derjemte och derutöfver — och det är just hvad utskottet och herr Moberg förbisett — har krigsdomstolen äfven den viktiga och hufvudsakliga uppgiften *att upprätthålla disciplinen*. Det är just denna uppgift, som betingar en organisation, der flertalet utgöres af personer med full kompetens att bedöma disciplinens kraf. Jag tror verkligen, att det varit klokare af utskottet att söka afhjelpa de missförhållanden, som kunna förefinnas i den nuvarande organisationen, än att föreslå den anordning, hvarom fråga är. Ty, mine herrar, det är icke de rättsbildade personernas *quantitet* i domstolen, som är det viktigaste; det är deras *qualitet*. Gif auditörerna en sådan ställning, som jag antydt, så rättar saken sig af sig sjelf! Jag vill slutligen uttala, att det kanske varit klokare af utskottet att öfverlemna initiativet i denna fråga åt den tillsatta krigslagstiftningskomitén än att utkasta en sådan brandfackla, som har skett genom det skrivelseförslag, som är i fråga.

Herr Blomberg: Med anledning af de ord, som den senaste talaren yttrade, anhåller jag att äfven få uttala mig i den föreliggande frågan.

Han gjorde sig till målsman för en alldeles ny lära om uppgiften för domstolar, hvilken jag från min ståndpunkt icke kan lemna utan gensaga. Jag menar nemligen, att det är hvarje domstols uppgift och enda egentliga uppgift att tillämpa lag och

Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)

*Angående
revision af
krigslagarne.*
(Forts.)

rätt, att på de rättsspörsmål, som underkastas domstolens pröfning, tillämpa gifven lag. Det är sant, att detta också är ett medel för disciplinens upprätthållande, men det är ett medel, som följer af lagbestämmelserna om straff eller af de straff, som äro stadgade. Men det är icke domstolens uppgift att uppehålla disciplinen, detta tillhör befälet, som i sin disciplinära verksamhet har stöd i straffen. Domstolen har endast att döma; en domstol hvarken kan eller får öfver hufvud hafva någon annan uppgift. Det är därför att jag bestämdt står på denna ståndpunkt, som jag också menar, att allt hvad som kan göras för att stärka krigsdomstolarnes egenskap af domstolar, allt hvarigenom man åt dömandet gifver en säkrare och tryggare karakter af att vara en noggrann tillämpning af lag och rätt, också bidrager att stärka krigsdomstolen såsom institution; och genom att stärka krigsdomstolen såsom institution stärker man helt visst äfven försvarsorganisationen i dess helhet. Enligt min mening är det därför af vigt att taga i noggrant öfvervägande allt, som i detta afseende kan göras. Från Riksdagens sida är det ju en naturlig sak, att, då man står redo att antaga en härorganisation af så stor innebörd som den nu förliggande, genom hvilken man vill föra in hela vår yngre manliga befolkning i försvarssystemet, man också väl kommer i häg, att det är på denna stora del af folket, som lag och rätt skall tillämpas, och för den skull noga tillser, att alla de former, under hvilka lag och rätt tillämpas, blifva så säkra, så tillförlitliga från rättslig synpunkt, som öfver hufvud är möjligt. Och det gäller dervidlag icke blott domarens kvalitet, utan äfven de juridiskt bildade bisittarnes antal är af stor betydelse. Ty det är gifvet, att en enda sådan bisittare i en domstol med ett stort antal militäre ledamöter alltid kommer i en svag ställning, äfven om det lyckas att åt den ifrågasvarande domaren bereda en sådan ställning, att i kvalitativt hänseende framstående personer blifva auditörer. Gent emot det militära åskådningssättet torde nog de rena rättskipningssynpunkterna böra i krigsdomstolarne blifva något starkare representerade än nu, för att dessa viktiga synpunkter må kunna vid lagtillämpningen såväl i formelt som materielt hänseende fullt göra sig gällande.

Det är sant, hvad en talare i början af debatten yttrade, att krigsrätterna hafva förlorat i betydelse och att värdet af deras domfällande har sjunkit derigenom, att auditörsinstitutionen blifvit försvagad. Men jag drager deraf en annan konsekvens än den ärade talaren gjorde. Jag menar, att detta innebär, att det alls icke är bra som det är, utan vi böra skaffa åt dessa domstolar en bättre sammansättning med afseende å det rättsbildade elementet, och detta både i kvantitativt och kvalitativt hänseende. Det är därför som jag anhåller om bifall till utskottets framställning i punkt c).

Hvad punkten f) angår, tror jag också, att hvad utskottet föreslagit är välbetänkt. Jag anser det böra blifva en uppgift för den tillsatta komitén att undersöka, huruvida man icke må kunna inom området för de s. k. disciplinmålen särskilja dels sådana, hvilka kunna och böra omedelbart handläggas af den militäre befälhafvaren, för att han må kunna vidmagthålla disciplinen, vidmagthålla behörig auktoritet och allt hvad dermed sammanhänger, dels andra till disciplinmålsgruppen nu hänförda ärenden, som i sjelfva verket äro af den betydelse och den omfattning, att de böra på ett mera omsorgsfullt sätt prövas och utredas.

Jag anhåller därför om bifall till såväl den ena som den andra af nämnda punkter i utskottets betänkande.

Friherre Palmstierna: Herr grefve och talman! Jag ber att endast få säga några ord med anledning af hvad den andre talaren i ordningen yttrade derom, att de af utskottet framställda satserna dock borde vara så mycket värda, att de förtjenade att af komitén tagas i öfvervägande. Jag tror icke, att det är detta frågan nu gäller, ty med kännedom om komiténs sammansättning är det nog att förvänta, att dessa satser i alla fall komma att tagas i noggrant öfvervägande inom komitén; utan frågan gäller, huruvida dessa satser gillas af Första Kammaren och om kammaren för den skull vill anhålla, att Kongl. Maj:t må anbefalla komitén att särskildt taga dem i öfvervägande. Här föreligga olika punkter, och ännu har det icke varit fråga om någon anmärkning mot de öfriga punkterna. Frågan gäller således, om kammaren anser, att dessa öfriga punkter kunna vara nog, eller om kammaren äfven vill gilla punkterna c) och f), på hvilka jag fortfarande anhåller om afslag.

Herr Wieselgren: Gent emot den senaste ärade talaren ber jag att få påpeka, att det icke här gäller besluta i punkter, som Första Kammaren skall gilla till deras innehåll, utan det gäller endast, att kammaren skall gilla, att dessa punkter framläggas till komiténs öfvervägande. Dermed binder man sig icke i fråga om de olika punkternas skiftande innehåll, utan man binder sig endast, om jag så får säga, beträffande programmet för kommissionens rådplågningar.

Herr Moberg: Med instämmande i hvad den senaste ärade talaren anförde, ber jag blott att få hänvisa till utskottets betänkande, der det heter, att de ifrågavarande punkterna borde »tagas under ompröfning». Det är således ingenting annat man skulle begära, än att komitén skulle taga dessa frågor under ompröfning för att afgöra, huruvida de uppställda punkterna skola tagas i betraktande vid den förestående reformeringen af krigslagarne.

*Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)*

Angående
revision af
krigslagarne.
(Forts.)

Herr af Burén: Sedan vi nu hört, att det endast gäller, att dessa frågor skola tagas under ompröfning af den tillsatta komitén, så synes det mig alldeles onödigt att skrifva till Kongl. Maj:t, då ju komitén är särskildt tillsatt för att utföra detta ärende. Jag anhåller därför att få ansluta mig till det yrkande, som framstälts af friherre Palmstierna och öfverste Falk.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af friherre *Palmstierna*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan i afseende å momenten c) och f) samt bifalla utskottets hemställan i öfrigt.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad särskilda utskottet hemställt i punkten D. 3 af utlåtandet n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan i afseende å momenten c) och f) samt bifalles utskottets hemställan i öfrigt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—83;

Nej—27.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 10 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 7, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af § 41 riksdagsordningen, och

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 32 regeringsformen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo kammarens tillfälliga utskotts den 10 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Majt. med begäran om utredning, huru genom lagstadgad bokföring m. m. större trygghet mot oredlighet må kunna vinnas.

Angående meddelande af bestämmelser om bokföring m. m. till vinnande af större trygghet mot oredlighet.

Herr Nordenfalk: Då jag antecknat mig såsom reservant mot motiveringen i detta betänkande, torde jag böra nämna några få ord om orsaken dertill.

Min reservation afser blott utskottets uttalande angående de så kallade kvalificerade revisorerna. Med fullt skäl, enligt min uppfattning, har utskottet undantagit statens revisionsväsende från frågan, ty staten ordnar ju sjelf sitt revisionsväsende som den för godt finner, och jag tror att det närvarande är i sin skärpa öfver hufvud taget tillfredsställande. Hvad åter angår tillsättandet af allmänna revisorer, är detta en fråga, som förut förvarit och som icke, såsom jag tror, fallit, utan kan antagas komma åter; och jag har därför icke velat binda mig vid ett så bestämdt uttalande om sättet att gå till väga som det utskottet gjort, utan af denna anledning reserverat mig. Å andra sidan har jag, med afseende å motionens beskaffenhet, icke kunnat lägga den till grund för ett yrkande om en skrifvelse till Kongl. Majt. Jag har således intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets betänkande.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Herr talman, mina herrar! Då jag varit motionär i detta ämne år 1895 och då båda kamrarne vid detta tillfälle uttalade — ehuru motionen icke föranledde någon åtgärd — att motionären haft full befogenhet att fästa Riksdagens uppmärksamhet på de missförhållanden, som visat sig förekomma, så anser jag det vara min pligt att nu yttra min tillslutning, icke till motionen, sådan den föreligger, utan till det slut, hvartill Andra Kammarens tillfälliga utskott har kommit, särskildt hvad angår frågan om att genom tillgång på fackmæssigt utbildade revisorer, hvilka genom i lag stadgad ställning äro tryggade mot sidoinflytelser, få en bättre kontroll, än som för närvarande förekommer. Jag vågar äfven påstå, att motionären har rätt, då han säger, att revisionen i vårt land saknar enhet och bristande öfverensstämmelse.

Beträffande utskottets uttalande kan jag icke dela den uppfattning, som gjort sig gällande i motiveringen, nemligen att från statens sida böra icke ifrågakomma andra åtgärder än sådana, som afse att bestraffa brotten. Jag tror emellertid, att det allmänna äfven bör söka att förekomma brott, och jag ber att få med några exempel från andra områden visa detta.

I den lag, som gäller beträffande yrkeslara, afses ju att i möjligaste mån söka förebygga olycksfall, och yrkesinspektörernas

Angående
meddelande af
bestämmelser
om bokföring
m. m. till vin-
nande af
större trygg-
het mot ored-
lighet.

(Forts.)

uppgift är icke att genom upprättad statistik blott tala om, att det och det olycksfallet har inträffat, utan i yrkesinspektörernas uppgift ingår att genom åtgärder försöka att i möjligaste mån undanröjda dessa sorgliga olycksfall.

Den uppboordsborgen, som staten fordrar af sina uppboordsmän, är icke endast afsedd att hålla staten skadeslös för de förskingringar, som kunna förekomma, utan man vill derigenom äfven vinna trygghet för att sådana oegentligheter icke skola ega rum. Gälde det i främsta rummet att hålla staten skadeslös, så skulle denna uppboordsborgen stå i ett helt annat förhållande till uppboordssummorna, då den nu i vanliga fall endast utgör en obetydlig bråkdel af dessas belopp.

Nu anser utskottet, att denna fråga om införande af fackmessigt utbildade revisorer bör ses uteslutande från sin ekonomiska sida samt därför öfverlemnas åt kommuner och enskilda att efter godtfinnande anlita sådana eller ej. Jag vågar emellertid förmena, att då staten på så mångahanda sätt ingriper i förvaltningen, så bör staten äfven här taga första steget, särskildt i afseende att bereda tillgång till erhållande af fullt kvalificerade personer. Staten har för sin egen trygghet såsom långifvare förbehållit sig rätt att deltaga i granskningen af omkring 40 enskilda jernvägars, åtskilliga kanalbolags äfvensom vissa andra affärers räkenskaper, och med hänsyn till den allmänna trygghet, som fordras i affärlifvet, har staten äfven betingat sig en betydlig andel i kontrollen öfver enskilda banker och keditanstalter. Äfven utgår ju ett årligt anslag till den bankinspektion, som staten förbehållit sig. Men huru är denna kontroll ordnad? Här finnes anställd en bankinspektör, som vid sidan af andra göromål äfven sköter detta magtpåliggande värf. Under honom finnes en assistent, som reser i medeltal 135 dagar om året, och har man beräknat, att på detta sätt hvarje enskild bank skall med en mellantid af ungefär 2 $\frac{1}{2}$ år komma att undergå inspektion. Men mellan denna centrala kontrollmyndighet och kontrollen å platsen i landsorten finnes icke något tillfredsställande samband, och ber jag som stöd för denna min åsigt få erinra, att näst föregående Riksdag skref till Kongl. Maj:t beträffande denna fråga, att »anordningar synas böra vidtagas till åstadkommande af samverkan mellan bankinspektionen och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes ombud hos bankerna, för hvilka ombud någon gemensam instruktion icke lärer förefinnas». Så har det varit i många år och så fortgår det ännu.

Hvad vidare beträffar de fromma stiftelserna, har frågan derom varit föremål för både statsrevisionens och Riksdagens uppmärksamhet, och den 8 maj 1897 afläts till Kongl. Maj:t en skrifvelse angående nödvändigheten af att öka kontrollen öfver dessa stiftelser.

I de bolagslagar, som år 1895 antogos af Riksdagen, bestämdes ansvarspligt för bolagens revisorer. Ja väl, men jag anser, att med denna ansvarspligt också bort vara förknippad en fordran å deras utbildning, som gifve mera trygghet för uppdragets ordentliga fullgörande. Det har visserligen varit så, att under åren efter dessa lagars antagande, under de allmänna goda tiderna har allt synbarligen gått bra, och det har icke visat sig vara behof af någon skärpt kontroll. Men nu äro tiderna annorlunda, vi äro i den nedgående kurvan, och jag tror därför, att det skulle vara af vigt särskildt för de små aktieegarne att veta, att deras medel förvaltas på ett mera betryggande sätt, än hvad nu är fallet. Man ser i tidningarna allt emellanåt framställningar rörande ganska egendomliga affärstransaktioner, som ostördt fått fortgå under längre tid, ty enligt bolagslagarna står minoriteten ganska magtlös mot majoritetens öfvergrepp. Jag tror därför, att denna fråga har större innebörd, än att den blott bör ses från den ekonomiska sidan.

Jag tror, att man bör och måste hos oss komma dithän, dit man kommit i de flesta länder med modern handelslagstiftning, nemligen att genom skapandet af en offentlig revisionsinstitution vinna större trygghet i räkenskapsväsendet. Jag kan tillägga, att detta icke torde medföra några nämnvärdt ökade kostnader för staten. Ty om de medel tagas, som nu utbetalas dels för bankkontrollen, dels till de ombud, som staten insätter i enskilda jernvägs- och kanalbolag m. fl., äfvensom de arfvoden, som utgå till de af Riksdagen tillsatta riksbanksrevisorerna, så skulle deraf kunna hopsamlas ett sådant belopp, att man för detsamma skulle kunna anställa fackmessigt utbildade revisorer, hvilka vid sidan af denna sin verksamhet för staten kunde mot ersättning få anlitas af kommuner och bolag. Jag har icke något yrkande att göra, utan har endast velat uttala min anslutning till syftet i motionen.

Herr Cederberg: Då endast ett yrkande framkommit, och detta innehåller bifall till utskottets förslag, kunde måhända hvad den siste ärade talaren anförde lemnas obesvaradt. Emellertid anser jag mig böra erinra, att, enligt hvad utskottet säger, trygghet mot oredlighet, något som motionären uppställer såsom mål för lagstiftningen och i hvilket syfte han begär en skrifvelse, icke kan vinnas med mindre än genom undanrödjande af orsakerna dertill. Motionären vänder sig dock icke mot de af honom uppgifna orsakerna, begär icke åtgärder emot dem, och sådana lära icke heller kunna vidtagas, men hvad han begär, är åtgärder för underlättande af upptäckt af begången oredlighet, förmenande att risken för upptäckt, risken för straff skall åstadkomma den trygghet mot oredlighet, som enligt utskottets mening icke på detta sätt kan vinnas. Vidare ber jag få erinra, att utskottet i alla handlingar sagt, att sådana åtgärder, som motionären önskar, ju möjligen

Angående meddelande af bestämmelser om bokföring m. m. till vinnande af större trygghet mot oredlighet.

(Forts.)

*Angående
meddelande af
bestämmelser
om bokföring
m. m. till vin-
nande af
större trygg-
het mot ored-
lighet.*

(Forts.)

framdeles kunna behöfvas, men utskottet har påvisat, hurusom redan nu på enskildt initiativ steg tagits i den rigtning, motionären synes åsyfta, nemligen genom bildande på enskildt initiativ af dels aktiebolaget allmänna svenska revisionsbyrån, dels ett samfund, svenska revisionssamfundet, verkande i den rigtning motionären synes önska, då han föreslår anställande af kvalificerade revisorer. Utskottet har äfven sagt, att man synes böra afvakta verkningarna af dessa samfunds arbeten, innan vidare åtgärder vidtagas. På grund af dessa skäl, då man ännu icke känner till resultatet af den enskilda verksamhet jag berört, har utskottet ansett, att för närvarande skäl icke föreligga att afåta den af Andra Kammaren föreslagna skrifvelsen, och hemställer jag således om bifall till hvad utskottet här föreslagit.

Herr Sæve: Då jag under diskussionen med anledning af herr F. E. Petterssons motion i detta ämne vid 1895 års riksdag uttalat mig i samma motions syfte, och då jag anser, att vårdslösheten och oredligheten i affärsförbindelser icke hafva minskats sedan dess, skall jag, för att icke besvära kammaren med ett uppreparande af hvad jag förut sagt i ämnet, hvilket för öfrigt Andra Kammarens tillfälliga utskott gjort mig den äran att intaga i sitt betänkande, nu inskränka mig till att anhålla att få till protokollet antecknad, att jag äfven instämmer i föreliggande motions syfte.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren utskottets i föreliggande utlåtande gjorda hemställan.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.*

Föredrogs å nyo kammarens tillfälliga utskotts den 10 och 11 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att alla bestämmelser om rang, utom för hofvet, måtte upphävas.

Herr von Möller: Såsom herrarne af betänkandet se, har jag reserverat mig mot utskottet, och anhåller jag få anföra några af de skäl, som föranledt min reservation.

Dessförinnan anser jag mig böra nämna några ord om sjelfva motionens ingress. Denna har icke af Andra Kammarens utskott blifvit berörd, och jag kan fullkomligt förstå och gilla dess tystnad, men jag för min del vill ej, att ord, sådana som här i motionen förekomma, i denna kammare skola lemnas alldeles utan gensaga. Jag vill gerna tro, att motionären här begagnat sig af något förhastade uttryck, utan att några djupare motiv ligga till grund för hans uttalande, men jag kan icke hjälpa, att jag finner det vara orätt att utkasta sådana beskyllningar emot en hel samhällsklass, som motionären här gör emot våra militärer. Han

säger i början af motionen, att hvad som utom mycket annat bidragit till framkallande af farhågor för militarism »är den hos militärer i allmänhet utbredda uppfattningen om deras ständs företråde framför andra samhällsklasser jemte de häraf uppkommande ansatser till öfvermod, som icke sällan spåras, synnerligast hos yngre officerare». Vidare talar han om en »större och mer än i andra yrken utbredd yrkesstolthet bland dem, som egnat sig åt den militära banan». Jag skulle ju icke hafva något att säga, derest han endast nämnde detta ord »yrkesstolthet», ty det kan vara och är en mycket lofvärd egenskap, att en person är stolt öfver den ställning han bekläder i samhället, den må nu vara hög eller låg, men ett fel blir denna egenskap, derest den urartar till högmod, och då motionären å andra sidan talar i samma ton om »det militära yrkeshögmod, som har djupa rötter», tror jag mig icke göra honom orätt, om jag antager, att han just med ordet *yrkesstolthet*, som användes i början af motionen, menar *yrkeshögmod*. Jag anser då, att motionären icke haft rätt att uttala dylika ord, och att ej heller *skäl* finnas för hans uttalanden, vågar jag bestämdt påstå. Motionären säger: »Öfverflödigt torde vara att här anföra några bevis för detta påstående». I motsats härtill vill jag säga, att då man utslungar beskyllningar mot en hel samhällsklass, torde just bevis vara af nöden. Emellertid vill motionären anföra exempel, och hvilka äro dessa? Jo, att unga militärer bruka, »då de sins emellan brevexla, på utanskriften titulera hvarandra med »välborne», huru borgerligt vanliga deras fadersnamn än må vara.» Såsom yttringar af yrkesstolthet kan det äfven anses, att, när eleverna vid de högre militära utbildningsanstalterna i hufvudstaden anordna vissa fester, dessa icke kunna aflöpa med mindre än att de skola vara bland de finaste och följaktligen också bland de dyraste;» å teatrar och vid andra offentliga tillställningar få militärer endast intaga vissa dyrare platser o. s. v., och »den kastanda, som sålunda råder inom det militära ståndet, är en olycka ej minst nu». Jag tror mig icke behöfva påpeka, att dessa exempel icke visa annat, än att det finnes en del unga militärer, som äro njutningslystna och fäfånga, men sådana personer finnas inom alla samhällsklasser, och intet bevisar det berättigade i de af motionären använda uttryck, som väl nu anses hafva varit minst sagdt — förhastade.

Jag kommer nu till utskottets behandling af ifrågavarande motion. Såsom herrarne känna, har Andra Kammaren på hemställan af dess utskott för sin del beslutat, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes upphäfva alla de bestämmelser om rang, utom för hofvet, hvilka vore grundade vare sig på 1714 års rangordning eller ock på de ändringar i eller tillägg till densamma, som efter nämnda år tillkommit». Mina herrar, jag har här det dokument, hvarpå alla dessa förordningar grunda sig. Jag kan icke neka till att det

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.
(Forts.)*

varit svårt för mig att med bibehållet allvar genomläsa denna bok, och att jag dervid kom att tänka på huru man förr på landet omhuldade vissa nyttiga, bejädrade husdjur och anbringade dem på ett efter deras anspråk och natur, såsom man trodde, fullt lämpadt sätt, på stegar, som stälts lutande mot en vägg, hvaraf emellertid följdén blef trängsel och ständiga slagsmål, då den ene ville komma högre upp än den andra. De som placerat sig på de högsta pinnarna blefvo, då ju den dåliga varma luften stiger uppåt, illamående, finga ondt i hufvudet och betedde sig dessutom icke alltid fullt korrekt emot underklassen. För att afhjelpa detta, har man med ledning af de nivellerande tendenser, som genomgå vår tid och nu äfven trängt in i hönshuset, funnit det klokt och riktigt att placera alla i samma nivå, och jag försäkrar, att erfarenheten visat, att anordningar i denna riktning äro förträffliga; ingen trängsel, intet slagsmål, i stället allmän trefnad och välbefinnande.

Första Kammarens tillfälliga utskott har emellertid icke ansett lämpligt att biträda Andra Kammarens beslut samt har affärdat hela betänkandet med några få rader; det säger nemligen: »då i det betänkande, som legat till grund för Andra Kammarens beslut, uttalats, att tjenstemännens inbördes ställning och förhållande till hvarandra borde bestämmas af den innehafda tjenstens mer eller mindre magtpåliggande beskaffenhet, de förutsättningar densamma kräfver af dess innehafvare och det ansvar tjensten medför, lärer dermed vara angifvet, att en ordning i berörda afseende icke syntes kunna undvaras, och följaktligen, om nuvarande bestämmelser derutinnan skulle upphävas, andra sådana böra sättas i deras ställe». Men Andra Kammarens utskott har väl egentligen icke menat såsom Första Kammarens utskott tyckes vilja tyda dessa ord, ty det säger, »att inom hvarje kår eller verk finnes ju alltid, rangordningen förutan, en viss skilnad mellan funktionärerna, beroende på deras ställning af öfver- och underordnade, och mellan de olika kårerna och verken gifves väl knappast något behof af rang.» Således, om de bestämmelser, som nu ytterst hvila på denna 1714 års rangordning, skulle upphävas, följer visst icke derigenom, att de olika graderna inom en kår skulle blifva likställda, t. ex. i armén en general med en fanjunkare eller en president med de underordnade tjenstemännen i hans verk. Men att år 1901 efter Kristi födelse ännu den föråldrade rangordningen med dess många klasser existerar, såsom här är fallet, kan jag hvarken finna nödvändigt eller till något nyttigt. Det hvilat väl dock ett visst skimmer af komik öfver hela denna bok, och jag hemställer, om icke en reflex af denna komik kastas åt det håll, der man fortfarande anser sig böra hålla dessa rangbestämmelser i helgd, och der man finner dem så outhärliga för vårt samhällslif.

Det nämndes under utskottsbehandlingen, att Andra Kammar-

rens beslut möjligtvis kunde råka i kollision med grundlagen, så att Andra Kammaren skulle kunna anses åsyfta upphäfvande af denna lags stadganden i fråga om statsrådets värdighet. Detta anser jag icke vara fallet, ty desse falla icke under rangordningens bestämmelser. Statsråden anses nemligen »stå öfver all rang», och Andra Kammaren har icke begärt, att andra bestämmelser än de, som äro grundade på 1714 års rangordning, skulle borttagas. 1714 hade man ännu »kongl. råd», men i hela rangordningen finnes icke nämnt, hvar kongl. råd skola placeras, och, efter hvad jag har mig bekant, finnes ej heller efter 1714 någon bestämmelse, som inrangerar excellenser, statsråd eller serafimerriddare i rangordningen, utan betraktas de såsom stående öfver densamma, hvarför en skrifvelse icke skulle kunna afse dessa.

Nu säger man: rangbestämmelser måste finnas vid vissa statsceremonier, efter som deri deltagande personer icke kunna gå hand i hand i kedja bredvid hvarandra, utan den ene före den andre. Men sådant kan ju ordnas efter tillfälliga ceremoniel, utan att man längre behöfver dragas med denna gamla hedervärda lunta. För öfrigt finnes en hel del af våra centrala embetsverk, som tillkommit på senare tid, t. ex. domänstyrelsen, landtbruksstyrelsen m. fl., för hvilka, såvidt jag vet, icke finnes något förordnad i fråga om dess tjänstemän tillkommande rang. Jag tror, att dessa verk befinna sig vid bästa välmåga äfven utan rangbestämmelser, och då inga olägenheter i dessa verk försports häraf, hvarför skulle sådana då behöfva befaras, om *hela* rangordningen slopades?

Det förnämsta skälet, hvarför jag önskar, att dessa bestämmelser måtte borttagas, är, såsom jag sade, det, att öfver dem ligger något otidsenligt, obefogadt och löjligt, och redan af detta skäl hoppas jag, att Första Kammaren skall biträda Andra Kammarens beslut. Här i denna kammare sitta ju så många högt betroddes män, och jag gissar, att de icke sätta mycket värde på sin höga rang; men skulle Första Kammaren ej bifalla medkammarens beslut i denna fråga, skulle lätt de *motiv*, som föränledt afslaget, kunna bli föremål för *missstyrdningar*. Jag kan fatta, att en antiqvitetsälskare vill bevara gamla saker af *verkligt värde*, men jag kan ej förstå, hur man kan vilja taga vara på gammalt skräp, blott derför att det är gammalt. Är det ett skäl för rangordningens bibehållande, att denna är 200 år gammal: snarare vore det lämpligt att i stället uttala sig för dess afskaffande, såsom varande föråldrad och icke öfverensstämmande med 1901 års åskådningssätt.

Jag yrkar bifall till Andra Kammarens beslut och afslag på utskottets.

Herr Nordenfalk: Det hade utan tvifvel varit ägnamare för utskottets öfrige ledamöter, om det kunnat skriva sitt betänkande så, att det af den föregående talaren vunnit er-

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.*

(Forts.)

kännande i stället för tadel. Men detta är ju icke hufvudsaken. Det viktigaste är, att utskottet kommit till ett riktigt slut i ärendet, och så tror jag fortfarande vara förhållandet, hvarför jag, herr vice talman, anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Säve: De, som hundra år härefter komma att bläddra i protokollen för denna riksdag, torde helt visst blifva förvånade öfver att finna, att vi, då vi haft så viktiga angelägenheter att syssla med, ansett oss hafva tid att egna vår uppmärksamhet åt en fråga af en i de flestes tycke så ringa betydelse som denna — den om rangordningens från år 1714 vara eller icke vara. Men det var nog så, att äfven många af oss i denna kammare med en viss förvåning mottogo herr Segerdahls motion, emedan vi tänkt oss, att bestämmelserna i en tvåhundraårig rangordning höra till den art af föreskrifter, som i följd af sin egen ålder och skräplighet själfö utan att lemna efter sig annat än ett blott kulturhistoriskt minne. Emellertid har rangordningen trots allt haft en ganska stor politisk och social betydelse. Jag ber att för ett ögonblick få belysa detta med en liten historik.

Den första rangordningens betydelse låg egentligen deri, att den blef ett kraftigt vapen i handen för konungamagten och byråkratien i deras strider under senare delen af 1600-talet mot den högre aristokratien. Rangordningen utgick nämligen ur 1660-talets riddarhusstrider, under hvilka å ena sidan grefvarne och friherrarne, som utgjorde riddarhusets första klass, kämpade för högadelns företrädesrättigheter, då deremot den lägre adeln, som utgjorde den tredje klassen, kämpade för sina intressen. Motsatserna skärptes, i det man från högadelns sida fordrade rätt för dess medlemmar till rang näst efter riksens råd, och från lågadelns godkännande af grundsatsen, att embete och tjänst skulle gå före börd. Stridsfrågan hänsköts 1672 till den unge Carl XI. Han var då icke ännu enväldig, men man kunde märka, hvart hans tendenser gingo. Rådskammaren behandlade först saken, och stridens lågor flammade högt. Riksrådet Sten Bjelke, som stått i opposition mot förmyndarregeringen, förde lågadelns talan och citerade skriftens ord: »du skall lemna rum för den, som är ärligare än du», hvarmed han sade sig mena den, som hade en högre tjänst. Utom rådskammaren kämpades det våldeligen mellan civile och militärer, mellan generalmajorer och landshöfdingar, mellan öfverstar och kammarråd. Slutligen gör Carl XI slag i saken och utfärdar 1672 års rangordning, som börjar med fältmarskalkar och går till generalmajorer och landshöfdingar, men på denna rangskala stå icke grefvar och friherrar upptagna. Dermed var den viktiga grundsatsen fastslagen, att högre börd icke gaf företräde framför embete i rikets tjänst. 1672 års rangordning kompletterades med 1714 års rangordning, som gick mycket längre ner och som efter hand fullständigats med en mängd nya för-

ordningar, som vi känna till eller kanske rättare icke känna till, och i hvilka, tror jag, tillägg blifvit gjorda ännu i senare tider. Granskar man emellertid rangordningen, sådan den nu föreligger, så finner man icke någon plats på något ställe i den anvisad för den högre börd, d. v. s. den tanke, som ursprungligen låg under Carl XI:s rangordning, har blifvit fullföljd med all konsekvens, och sålunda har rangordningen verkligen varit af betydelse i vårt land, då det gält att tillbakavisa de anspråk, man velat grunda på högre börd, anspråk, som efter den stora reduktionen för resten stäcktes 1719, då klassindelningen borttogs på riddarhuset, och ännu mer genom 1809 års regeringsform, hvars 28 § uttryckligen framhåller, att Konungen vid tillsättande af tjenster skall fästa sig vid förtjenst och icke vid börd. Dermed skulle, tycktes det, all raison d'être för rangordningen hafva bortfallit. Men man hade under tidernas lopp fått en annan föreställning om rangordningen än den ursprungliga. Den sågs under frihetstiden med icke oblida ögon af byråkratien, som beherskade adeln, presterskapet och borgarståndet, d. v. s. de tre högre stånden vid riksdagarne, och som trodde sig kunna genom den inskräpa begreppet om subordination hos dem det vederborde. Men allmänheten hade svårt att sentera den och dess konstiga bestämmelser. Derfor framhåller också en hedersman, Gottfrid Sack, som år 1754 utgaf sammandrag af kongl. bref och resolutioner angående rang, i företalet till sitt arbete okunnigheten om rangförhållandena: »Jag har, säger han, på ett kort, tydeligt och tillförlitligt sätt, efter yttersta flit, sökt hjälpa den allmänt öfverklagade okunnighet om Höga Öfverhetens Nådiga Behag angående den Ordning, hvar efter Dess Undersåtare, såväl af Man- som Qvin-kiön, uti allmänna och särskilda Sammankomster hafva sig att rätta och sina rum intaga.» Blott tolf år derefter eller 1766, då de yngre mössorna kommit till magten, och embetsmannainflytandet i de tre högre stånden skjutits åt sidan, kommo Rikens Ständer på den tanken, att rangordningen med hvad dertill hörde skulle afskaffas, och så gingo de till Adolf Fredrik med en anhållan att få rangordningen upphäfd. Adolf Fredrik måste hörsamma Rikens Ständers anhållan, och så upphäfdes 1714 års rangordning. Men så kom 1772 års revolution, och Gustaf III, som hade sinne för dylika saker, lät återupplifva rangordningen, och så har den fått fortleva trots det att 1840 års Riksdag på sin tid hos Konungen begärde revision af densamma, och trots det att den innehåller en så orimlig bestämmelse som till exempel denna, hvilken jag ber att här få citera och som antagligen, hur drakonisk den än är, har gällande kraft ännu i denna stund: »Eho, som tilägnar eller tillväller sig någon större Rang, än den honom efter Kongl. Fullmagt med rätta tilkommer, eller ock för Skyld-, Wän- eller Svågterskaps skull cederar någon, för hvilken han eljest, efter

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.*

(Forta.)

ofvanbemälte Kongl. Maj:ts Ordning om Rangén, borde taga och hafva företrädet, och således förringar det värde och den förmån, som Kongl. Maj:t har tillagt dess Ämbete, den samme skall utan all nåde vara förfallen til 1,500 Riksdalers straff och böter.»

Andra Kammaren har motiverat sitt beslut på följande sätt: »Tjenstemännens inbördes ställning och förhållande till hvarandra bör ingalunda bestämmas af den yttre valör, som deras placering i en viss rangklass kan skänka dem, utan fastmer af den innehafda tjänstens mer eller mindre magtpåliggande beskaffenhet, de förutsättningar, densamma kräfvér af dess innehafvare, och det ansvar tjensten medför.» Detta synes mig uttryckt tydligt nog. Men det tillfälliga utskottet hos oss har emellertid med en fyn-dighet, som jag prisar, använt denna argumentation till stöd för sitt yrkande på afslag, förmenande, att Andra Kammaren med sin motivering angifvit, att en viss ordning icke kan undvaras. Det förefaller mig dock som om det skulle vara underligt, om våra embetsverk icke skulle kunna reda sig utan denna rangordning, då man i en del andra länder, der subordinationen mellan öfver- och underordnade är lika god som här, såsom 1766 års Riksdag redan framhöll, reder sig utan någon sådan. Inom vårt land finnes det, såsom vi veta, stora tjenstemannaklasser, inom hvilka ingen rangordning finnes. Jag ber särskildt att få nämna presterskapet och jernvägstjenstemännen. Jag skulle önskat, att det tillfälliga utskottet fortsatt sitt citat och efter Andra Kammaren ytterligare anført, att »tjenstemännens ställning i samhället och förhållande till öfriga medborgare bör framför allt vinnas och vid-magthållas genom det förtroende och den tillit, som från deras medborgares sida kan komma dem till del på grund af ett pligt-troget och omsorgsfullt utöfvande af sin tjenst samt genom ett samvetsgrant och nitiskt iakttagande af sina medborgerliga pligter». Det är visst och sant hvad som blifvit sagdt med dessa ord, och visst och sant är äfven, att rangordningen har lagt och, låt oss vara upprigtiga, ännu i denna stund lägger hyende under vårt fåfängliga begär efter yttre sken och flärd. Den befordrar ten-densen hos oss att vilja synas vara något annat och mera än vi äro. Den har i sin mån bidragit till att i vår medelklass ingjuta en större vördnad än behöfligt varit för det officiella, hvilket haft till följd, att massor af fäder alltjemt föredraga att skicka sina söner till den öfverfyllda embetsmannabanan i stället för att uppfostra dem för industrien eller näringslifvet. Den har slutligen upp-ammat denna titelsjuka, som är en plåga för vårt land och som bland andra obehag äfven vållat, att vi ännu icke blifvit i stånd att ena oss om ett tilltalspronomen.

Jag ber att få i likhet med den ärade reservanten inom utskottet hemställa, att kammaren behagade instämna i Andra Kammarens beslut.

Herr Cederberg: Jag tager mig friheten att till kammaren hemställa, huruvida kammaren, efter hvad under dessa dagar företagits, verkligen anser lämpligt att så syssla med denna fråga, att denna skrivelses aflåtande kan af kammaren beslutas. För min del anser jag det icke och anhåller därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af gällande
bestämmelser
om rang.
(Forts.)*

Herr Sandberg: Jag vill endast uttala mina sympatier för Andra Kammarens beslut och i likhet med herrar Säve och von Möller yrka bifall till detsamma.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels of af herr *von Möller*, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarade herr vice talmannen sig finna propositionen på bifall till herr von Möllers yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad tillfälliga utskottet hemställt i utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och biträder Andra Kammarens i ämnet fattade beslut.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—53;

Nej—48.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 11 och 13 innevarande månad bordlagda memorial n:o 11, angående ändringar i bankoreglementet och i riksbankens aflöningsstat m. m.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Första Kammarens Prot. 1901. N:o 31.

*Angående
siffergransk-
ningen vid
revisionen af
riksbankens
kontor i
orterna.*

Utskottets i slutet af memorialet gjorda uttalande.

Herr Berg, Gustaf Axel: Jag ber om ursäkt, att jag i denna sena timma nödgas taga till ordet, men det rör en fråga, uti hvilken Riksdagens revisorer gjort en hemställan, som icke saknar sin betydelse.

Förhållandet är, såsom herrarne behaga finna, att Riksdagens revisorer vid sin granskning under fjolåret inhemtat, att vid de revisioner, som förrättats i riksbankskontoren i landsorten, i de allra flesta fall till siffergranskare användts personer, som tillhörde tjänstemannakåren vid det kontor, der revisionen försig-gått; och detta förhållande har synts Riksdagens revisorer vara af den beskaffenhet, att revisorerna velat uttala sina tvifvelsmål, huruvida det kan vara lämpligt, att tjänstemän, hvilkas åtgärder revisionen till äfventyrs har att granska, användas till siffergran-skare vid samma revision. Nu finnes det, såsom herrarne veta, en instruktion för revisorerna vid riksbankskontoren, och enligt denna instruktion ega revisorerna, om de så finna lämpligt, anlita särskilda siffergranskare, d. v. s. revisorerna kunna göra siffer-granskningen sjelfva eller uppdraga den åt någon annan, och derom är naturligtvis ingenting att säga; men frågan är, huruvida det är lämpligt att, då siffergranskare anlitas, dertill användes en tjänsteman vid samma kontor.

Nu har bankoutskottet vid behandlingen af detta ärende gått till väga på det sätt, som vanligen tillämpas, att bankoutskottet hört herrar fullmäktige i riksbanken, och herrar fullmäktige hafva uttalat, att de icke ansåge behöflig någon ändring i nuvarande bestämmelser, hvilka lemnade vederbörande revisorer frihet att förfara såsom de funne lämpligast; och stödjade fullmäktige denna sin uppfattning på tre särskilda skäl.

Först säga herrar fullmäktige, att siffergranskningsuppdraget har en mera mekanisk karakter, som gör, att det bör kunna för-rättas utan några bihänsyn. Ja, det är alldeles riktigt, deremot vill jag icke opponera mig, men erfarenheten från åtskilliga en-skilda penninganstalter visar tyvärr, att det just varit till följd af bristfälligheten hos siffergranskningen, som ganska bedröfliga underslef kunnat inträffa.

Vidare säga herrar fullmäktige, att det endast är i undan-tagsfall, som en person, som deltager i siffergranskningen, kommer att få att göra med siffror, för hvilkas riktighet han sjelf kan hafva att svara. Äfven om det nu är undantagsfall, så äro dessa undantagsfall dock af den beskaffenhet, att de, enligt mitt förme-nande, icke borde förekomma. Men härförutan kan det icke sällan inträffa, att den underordnade extra ordinarie tjänstemannen just får granska räkenskaper, som hans förman haft skyldighet att föra, och icke kan det väl ur någon synpunkt vara lämpligt att

utsätta tjänstemän för sådana kollisionsfall, som härvid möjligen kunna uppstå.

Så hafva herrar fullmäktige ännu ett skäl för bibehållande af det nuvarande arrangementet, och det skälet är önskvärdheten, att möjlighet till extra förtjenst beredes dessa unga e. o. tjänstemän. Ja, jag har ingenting att erinra deremot, att extra inkomster beredas dem, men sättet skall vara lämpligt, och det bör icke ske på bekostnad af viktigare intressen. Om det nu vore i ett eller annat undantagsfall, som ett sådant förfarande, som här nämnts, inträffade, så kunde man ju låta saken vara, under förhoppning att den skulle rätta sig sjelf, men, såsom det påpekats, är det vid de flesta riksbankskontoren i landsorten, som ett sådant tillvägagående eger rum, och jag tror därför, att det vore lyckligt för framtiden, om detta förfarande ändrades.

Utskottet har icke anfört några skäl för egen räkning, utan endast åberopat hvad herrar bankofullmäktige framhållit och på grund häraf ansett att det *för närvarande* icke finnes något skäl att göra ändring. Jag förstår icke, huru man i denna sak kan tala om ett *för närvarande*. Antingen är saken sådan, att den tarvar rättelse — och i så fall skall den rättas nu och icke framdeles — eller också tarvar den icke rättelse, och då bör man icke tala om något »för närvarande».

Jag skall nu icke göra något yrkande, då jag för min del föreställer mig, att de statsrevisorer, som nästa gång sammanträda, fortfarande komma att egna uppmärksamhet åt frågan, och det dessutom möjligen kan lämpa sig att i motionsväg, om icke på annat sätt, få rättelse i det anmärkta i förhållandet.

Herr Asker: Den princip, som blifvit af den föregående talaren uttalad, att de personer, som sjelfva föra räkenskaper vid bankkontoren, icke böra anförtros siffergranskningen, är obestriddigen fullkomligt riktig; men utskottet har efter inhemtande af bankofullmäktiges åsigt för sin del ansett, att, då Riksdagen väljer sina revisorer, och revisorererna äro berättigade att utse sina siffergranskare, men tillika äro ansvariga för revisionen i sin helhet, man kan hafva fullt förtroende för att denna revision blifver behörigen verkställd. Derfor har det från utskottets sida ansetts obehöfligt att inrymma en sådan bestämmelse, som af statsrevisorererna ifrågasatts, i instruktionen, och till följd deraf har utskottet trott sig böra lämpligast behandla den obetydliga frågan genom att till Riksdagen hemställa, att statsrevisorerernas anmärkning icke måtte till någon åtgärd föranleda. På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag yrka bifall till bankoutskottets memorial.

Herr Ehrenborg: Då jag varit med i statsrevisionen vid behandlingen af denna fråga och deltagit i detta besluta ngående

*Angående
siffergransk-
ningen vid
revisionen af
riksbankens
kontor i
orterna.
(Forts.)*

Angående
siffergransk-
ningen vid
revisionen af
riksbankens
kontor i
orterna.
(Forts.)

den olika siffergranskningen, skall jag be att få yttra ett par ord angående sjelfva saken.

Såsom den förste talaren nämnde, är det tre skäl, som herrar fullmäktige hafva förebragt för att icke denna sak skulle tagas under ompröfning. De två första skälen vill jag icke bemöta, men det tredje skälet tyckes mig något egendomligt för att fram-bäras såsom bemötande af statsrevisorernas erinran, att siffergranskningen borde verkställas af utom banken stående siffergranskare. Skälet, som redan är nämndt af den förste talaren, är det, att uppdraget skulle utgöra en ersättning till extra ordinarie tjänstemän vid kontoret. Detta synes mig vara ett ganska svagt skäl att komma med, ty riksbanken bör vara i tillfälle att aflöna sina tjänstemän så, att extra dusörer icke behöfva komma i fråga. Jag ställer mig således fortfarande på fullkomligt samma ståndpunkt som statsrevisorerna, men jag vill derjemte gerna erkänna, att sjelfva frågan icke är af större betydelse, i synnerhet då den kommit att behandlas en dag som denna, då vi haft andra mycket viktigare spörsmål att sysselsätta oss med.

Utskottet stöder sig på hvad herrar fullmäktige andragit och anser, att *för närvarande* bör ingenting göras, men såsom den förste talaren mycket riktigt anmärkte: är denna erinran riktig, så är den det lika mycket för framtiden som för närvarande. Utskottet tycker kanhända således, att vi hafva *det bra som det är*. Jag tycker för min del, att det skulle vara »bättre», om man toge detta steg.

Jag har icke något yrkande att göra, men jag antager, att denna fråga kommer fram vid en följande statsrevision, och då få vi se, om man tager mera hänsyn till erinringar från statsrevisionens sida.

Herr Törneblad: Då bankofullmäktiges yttrande i denna fråga blifvit föremål för kritik, tillhör det mig att försöka lemna några ytterligare skäl till bemötande af denna, och jag börjar då först med hvad den siste ärade talaren anförde om beredande af extra förtjänst för vissa banktjänstemän. Så vidt jag vet, har mycket sällan om ens någonsin förekommit, att ordinarie tjänstemän användas till siffergranskare, utan hafva dylika uppdrag gifvits åt extra ordinarie, som icke hafva bestämd aflöning och ganska väl behöfva dermed förenad förtjänst, åtminstone innan Riksdagen så frikostigt som kammaren nu höjt anslagen till deras aflöning. Vidare, då det varit extra ordinarie, som fått granskningsuppdrag, och dessas befordringsrätt icke är inskränkt till det särskilda bankkontor, der de hafva anställning, utan går hela riksbanken igenom, och i sak ofta är så tillgodosedd, att de flyttas från det ena bankkontoret till det andra, bortfaller derigenom den väsentliga anmärkningen, att de skulle vara generade för sina förmän att göra de anmärkningar, hvartill granskningen kunde föranleda

Ty om de än äro generade för sina förmän, kunna de väl icke genera sig för fullmäktige, som hafva befordringsrätten i sista hand. Äfven om sålunda anmärkning skulle förekomma, lära icke fullmäktige lägga en revisor till last, att han samvetsgrant fullgjort sin siffergranskningsrätt. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på att vid åtskilliga bankkontor särskilda siffergranskare icke synas vara af behovet påkallade, och att eu sak af lika stor vikt är, att icke särskilda dusörer beredas t. ex. bekanta till ordföranden eller någon annan revisor. Detta vore kanske också något att tänka på. Dessutom får jag anmärka, att de som afgöra dessa förhållanden äro revisorerna sjelfva, och fullmäktige hafva i detta hänseende tänkt sig, att revisorerna i den sjelfständiga utöfningen af sin verksamhet icke skulle inskränkas genom något förbud, som möjligen kunde befinnas skadligt för denna verksamhets rätta utöfvande. Ty att i enskilda penninganstalter understundom fel förekommit i följd af bristande siffergranskning, kan väl hända. Jag vet icke, om sådant förekommit vid riksbanken; möjligtvis har sådant skett och möjligen kan ju sådant inträffa, men det beror ytterst på revisorerna sjelfva att utse personerna. Det är icke en utan flera gånger som fel blifvit upptäckta och rättade just genom siffergranskare. Slutligen vill jag erinra, att tystnadspligten icke är af så ringa vikt. Det kan väl vara sant, att man bör lika mycket tro på utomstående som inom verket stående personer, men användas vid siffergranskningen utomstående, t. ex. personer från enskilda banker, nog kommer deras genom granskningen förvärfvade känedom på ett eller annat sätt de enskilda bankerna till godo. Jag behöfver icke påminna om hvad tystnadspligten betyder; detta har just i dessa dagar kommit till synes.

Angående siffergranskningen vid revisionen af riksbankens kontor i orterna.
(Forts.)

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Då jag deltagit i statsrevisionens anmärkning rörande denna punkt, beder jag att få ansluta mig till den uppfattning, som statsrevisionens ärade ordförande här uttalat.

Jag gillar det skäl, som af den förste talaren på motsidan anförts, att nemligen revisorernas ansvar är lika stort, hvem än som anlitas till siffergranskningen. Det erkänner jag. Men jag begärde ordet med anledning af den siste talarens försvar för det yttrandet af utskottet, att ersättningen för siffergranskningen skulle vara en välbehöflig dusör för banktjenstemännen; och han nämnde såsom förmildrande omständighet, att denna dusör icke komme de ordinarie tjenstemännen till godo. Det må så vara; men i hvilket fall som helst anser jag tillvägagångssättet olämpligt, och det synes mig, att banken borde söka åstadkomma aflöningen till sina tjenstemän utan hänsyn till att en och annan kan lyckliggöras med detta främmande uppdrag. Och hvad denna tystnadspligt angår, som man talar om, så måste en utomstående man

Angående
siffergransk-
ningen vid
revisionen af
Riksbankens
kontor i
orterna.
(Forts.)

kunna tilltros att iakttaga den lika väl som afdelningskontorens revisorer; den person de välja måste man tro om att iakttaga tystnad Jag beder därför att få uttala min tillslutning till hvad här yttrats af den förste talaren.

Herr Törneblad: Jag är ense med den siste talaren derom, att riksbanken visserligen bör aflöna sina tjenstemän, såväl de ordinarie som de extra, så att de reda sig, men vill erinra om, att det är först för tio minuter sedan som på bankoutskottets tillstyrkan denna kammare gått fullmäktiges önsknings i detta hänseende till mötes.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Såvidt jag vet, är det icke så länge sedan dessa önsknings framställes. Jag tror, att Riksdagen i detta hänseende iakttagit all möjlig skyndsamhet.

Herr Törneblad: Jag är tacksam för hvad Riksdagen gjort, men jag kan icke annat än påminna derom, att Riksdagen i fjor i enlighet med bankoutskottets framställning beviljade 500 kronor mindre för hvarje kontor än hvad bankofullmäktige då begärt. Då man delade ut de då anslagna beloppen, måste man därför taga i betraktande extra förtjenster.

Efter härmed slutad öfverläggning godkände kammaren utskottets ifrågavarande uttalande.

Upplästes följande inkomna skrifvelse:

Till herr talmannen i Riksdagens Första Kammare.

För den åtgärd, som på Riksdagen må ankomma, får jag härmed värdsamt anmäla, att f. d. justitierådet C. G. Hernmarck, hvilken den 10 februari 1900 af Riksdagen förordnats att vara en af komiterade för tryckfrihetens vård, den 17 nästlidne april afidit. Stockholm i justitieombudsmansexpeditionen den 15 maj 1901.

Ossian Berger.

O. A. Enbom.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren, att i den genom f. d. justitierådet Hernmarcks frånfälle uppkomna ledighet skulle utses en komiterad till tryckfrihetens vård.

Herr talmannen yttrade derpå, att han, efter öfverenskom- melse med herr talmannen i Andra Kammaren, finge föreslå, att lördagen den 18 innevarande maj måtte anställas val af valmän

och suppleanter för utseende af en komiterad för tryckfrihetens vård efter framlidne f. d. justitierådet Hernmarck.

Detta förslag antogs.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola innan nästa lagtima riksdag genom val fyllas.

Justerades ett protokollsutdrag för den 13, 14 och 15 innevarande månad äfvensom fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 10 i denna månad.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 86, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, lag om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken, lag om ändring i vissa delar af utsökningsslagen, lag om beräkning af fatalietid i visst fall samt lag om offentlighet i visst fall vid förhör inför hofrätt,

n:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 7 och 35 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, samt

n:o 88, i anledning af väckt motion om ändring i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871 i syfte att undanrödja vissa med densamma förenade olägenheter för gränskommuner.

Vid föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 15 innevarande månad bordlagda memorial n:o 10, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran kammarens tillfälliga utskotts den 15 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Berg, Gustaf B.*, under en vecka från denna dag.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade:
Herr grefve och talman! Jag tillåter mig hemställa, att lag-
utskottets utlåtande n:o 48 sättes sist bland två gånger bordlagda
ärenden på föredragningslistan till morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
